

CHALMERS
UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Utvärdering av statsstödet för bättre vattenhushållning

Enkätstudie av genomförda projekt 2019 och 2020

ANDREAS LINDHE, VIKTOR BERGION, LARS ROSÉN, LARS-OVE LÅNG

2022-03-31

INSTITUTIONEN FÖR ARKITEKTUR OCH SAMHÄLLSBYGGNADSTEKNIK
DRICKS – CENTRUM FÖR DRICKSVATTENFORSKNING

CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA

Göteborg, 2022

www.chalmers.se, www.dricks.se

Utvärdering av statsstödet för bättre vattenhushållning

Enkätstudie av genomförda projekt 2019 och 2020

ANDREAS LINDHE (Chalmers, DRICKS)

VIKTOR BERGION (Chalmers, DRICKS)

LARS ROSÉN (Chalmers, DRICKS)

LARS-OVE LÅNG (Sveriges geologiska undersökning & Chalmers, DRICKS)

Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik

Avdelningen för geologi och geoteknik

DRICKS – Centrum för dricksvattenforskning

031 772 20 60, 0709-27 66 19

andreas.lindhe@chalmers.se

Chalmers tekniska högskola

412 96 Göteborg, Sweden

www.chalmers.se

www.dricks.se

Sammanfattning

Sedan 2019 har det varit möjligt att söka statligt bidrag för åtgärder med syfte att förbättra vattenhushållningen och trygga tillgången på dricksvatten. Bidraget benämns här *dricksvattenstödet*. I denna rapport presenteras resultaten från en enkätstudie vars syfte varit att utvärdera om dricksvattenstödet bidragit till att trygga tillgången till dricksvatten i Sverige. Enkäten skickades till de som genomfört projekt med finansiering från dricksvattenstödet under åren 2019 och 2020. Totalt besvarades enkäten för 151 projekt, vilket motsvarar 51 % av samtliga projekt som genomfördes under de aktuella åren. Samtliga län som erhållit bidrag från dricksvattenstödet finns också representerade i enkätsvaren.

Olika utmaningar ligger bakom de projekt som genomförts, men behov av underlag för strategiska beslut är det vanligaste motivet, följt av bristfällig vattentillgång. För knappt hälften av projekten angavs att de bakomliggande utmaningarna delvis är kopplade till förväntade effekter av klimatförändringar och 13 % svarar ja på frågan.

Projektens avsedda effekter är framför allt kopplade till sammanställning eller uppbyggnad av information inom olika områden. Effekter på råvattenförsörjning och kommunala planer är vanligast men andra områden nämns också i många projekt. Av projekten bedöms 88 % helt eller delvis ha uppnått önskad effekt (65 resp. 23 %). Endast 3 % angav att önskad effekt inte uppnåtts (övriga kunde ej bedöma). Vanliga anledningar som anges till varför önskad effekt inte uppnåtts är att projektet är ett steg i arbetet och ytterligare utredning, beslut m.m. krävs. Nästan 40 % av projekten innefattade investering i ny teknik och för dessa projekt bedöms i majoriteten av fallen (87 %) den nya tekniken fungera bra eller mycket bra.

En klar majoritet (97 %) av de som besvarade enkäten anser att dricksvattenstödet är viktigt eller mycket viktigt för att trygga dricksvattentillgången. dricksvattenstödet utformning ansågs också vara bra. Det många påpekade som problematiskt var den relativt korta projekttiden. Om denna förlängs skulle det enligt enkätsvaren vara lättare att genomföra det som är planerat i projekten och även utöka projekten, vilket skulle kunna bidra till ytterligare effekter som tryggar tillgången på dricksvatten. Under 2019 och 2020 kunde ettåriga projekt sökas, vilket avspeglar sig i kommentarerna om projektlängden. Numera går det att söka tvååriga projekt.

Enkätresultaten visar att om projekten inte erhållit bidrag hade 15 % av dem inte genomförts, men 85 % av projekten hade genomförts på samma sätt som de nu gjorts alternativt med ändringar i tidplan eller omfattning. Stödets utformning gör troligen att dricksvattenstödet framför allt används för att stötta projekt som hade genomförts även utan dricksvattenstödet. Stödet gör det dock möjligt att tidigarelägga vissa åtgärder eller göra mer än vad som annars varit möjligt.

Det går inte att ange hur mycket säkrare den svenska dricksvattenförsörjningen blivit till följd av de åtgärder som genomförts med finansiering från dricksvattenstödet. Resultaten från enkätundersökningen visar däremot att dricksvattenstödet har bidragit till projekt som gett en lång rad olika effekter på dricksvattenförsörjningen, vilka också kan kopplas till de utmaningar man ser i branschen. Effekterna som uppnåtts får därför anses ha en positiv effekt på den svenska dricksvattenförsörjningen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	ii
1 Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och mål	6
1.3 Genomförande	7
1.4 Avgränsningar.....	7
2 Sammanställning av enkätsvar	8
2.1 Svarefrekvens och fördelning mellan län.....	8
2.2 Dricksvattensystemet och bakomliggande utmaningar	9
2.3 Avsedda effekter.....	13
2.4 Hur effekterna uppnåtts.....	20
2.5 Samverkan och kommunikation	20
2.6 Ny teknik.....	22
2.7 Finansiering.....	22
2.8 Bedömning av stödet.....	23
2.9 Övriga kommentarer	24
3 Finansiering av projekt.....	26
4 Jämförelse med andra statliga stöd.....	28
4.1 Översikt	28
4.2 Ekonomiska aspekter	29
4.3 Ansöknings- och rapporteringsprocessen	29
4.4 Likheter och skillnader	30
5 Diskussion och slutsatser	31
Bilaga A: Enkätfrågor.....	34

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Sedan 2019 har det varit möjligt att via länsstyrelserna söka statligt bidrag för åtgärder med syfte att förbättra vattenhushållningen och trygga tillgången på dricksvatten. Det är Havs- och vattenmyndigheten (HaV) som genom uppdrag från regeringen har i uppgift att fördela bidrag till åtgärder¹. HaV lämnar bidrag till länsstyrelserna som i sin tur hanterar ansökningarna och rapporteringen från de som söker bidrag för åtgärder. Förutsättningarna för bidraget (här benämnt *dricksvattenstödet*) bestäms av förordning (2019:556) om statligt stöd för bättre vattenhushållning, det aktuella årets regleringsbrev avseende Havs- och vattenmyndigheten, samt HaV:s bedömning av hur Havs- och vattenmiljöanslaget (anslag 1:11) ska användas.

Enligt förordning (2019:556) ska stödet avse åtgärder i fråga om vattenskyddsområden, vattenbesparing, framtagande av kunskaps- eller planeringsunderlag, investering i ny teknik eller andra åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten. Under perioden 2019 till och med 2021 har cirka 400 projekt fått finansiering och genomförts av framför allt kommuner och kommunala VA-bolag. Ett mindre antal föreningar och företag har också fått finansiering för projekt och en liten del av finansieringen har använts för att bekosta länsstyrelsernas arbete kopplat till dricksvattenstödet. Det finns inget beslut om hur länge dricksvattenstödet kommer att finnas kvar, men det kommer vara möjligt att söka bidrag från dricksvattenstödet även under 2022.

Resultaten från genomförda projekt rapporteras till respektive länsstyrelse och vidare till HaV. Det har dock inte genomförts någon analys av dricksvattenstödet övergripande effekt på dricksvattenförsörjningen. Utifrån de genomförda projekten finns det nu möjlighet att utvärdera hur dricksvattenstödet använts och hur de genomförda projekten bidragit till att trygga tillgången på dricksvatten. För att komplettera de årliga sammanställningarna har den utvärdering som presenteras i denna rapport genomförts av de projekt som fått finansieringen för åren 2019 och 2020.

1.2 Syfte och mål

Det övergripande syftet med denna rapport har varit att utvärdera om dricksvattenstödet bidragit till att trygga tillgången till dricksvatten samt att identifiera dess för- och nackdelar. För att uppnå detta syfte har arbetet haft följande specifika mål:

- Identifiera vilka huvudsakliga effekter som de genomförda projekten gett upphov till och hur de bidrar till dricksvattenstödet syfte på kort och lång sikt, dvs. att trygga tillgången till dricksvatten.
- Analysera hur det ekonomiska stödet använts genom att bl.a. kartlägga i vilken utsträckning det gett upphov till nya projekt, underlättat genomförandet av befintliga projekt, stöttat befintliga verksamheter, etc.
- Jämföra dricksvattenstödet med andra relevanta statliga stöd i syfte att tydliggöra dess för- och nackdelar.

¹ <https://www.havochvatten.se/anslag-bidrag-och-utlysningar/havs--och-vattenmiljoanslaget/bidrag-till-atgarder-for-en-tryggad-tillgang-till-dricksvatten.html> (2022-02-07)

1.3 Genomförande

Det arbete som ligger bakom resultaten som presenteras i denna rapport har genomförts i följande huvudsakliga steg:

- Inledande genomgång av dricksvattenstödet förutsättningar samt de sammanställningar som tidigare tagits fram av länsstyrelserna och HaV.
- Framtagande av en enkät för utskick till projektledarna för de projekt som erhållit bidrag för åren 2019 och 2020. Enkätens syfte var framför allt att kartlägga de bakomliggande problem som föranlett projektet och dess åtgärder, de effekter som förväntades uppnås, projektets finansiering och vad som hänt om inte bidrag erhållits. Dessutom ingick i enkäten att bedöma hur betydelsefullt dricksvattenstödet anses vara och hur ansökan, rapportering m.m. fungerat. Avsedda effekter var den centrala delen av enkäten och för att identifiera relevanta kategorier att ta med i enkäten gjordes följande: (i) dricksvattenstödet syfte studerades och en beskrivning togs fram om hur åtgärder kan bidra till att trygga tillgången till dricksvatten, (ii) befintliga sammanställningar av genomförda projekt användes som inspiration i arbetet, och (iii) en allmän genomgång gjordes av dagens och framtida utmaningar samt åtgärder inom svensk dricksvattenförsörjning. En lista och kategorisering av effekter togs fram som utgjorde stommen för enkätfrågorna. Med effekter avses hur tillgången till dricksvatten påverkas, t.ex. ökad kapacitet i befintligt system eller tillgång till ny vattentäkt.
- Enkätensvaren analyserades och användes för att bl.a. beskriva varför olika projekt och åtgärder genomförts, vilka effekter som avsågs uppnås och om avsedda effekter också slutligen uppnåts, samt hur de som genomfört projekt anser att dricksvattenstödet fungerar.
- Finansieringen av projekten ingick som en del av enkäten. Frågor ställdes om vilken ytterligare finansiering utöver dricksvattenstödet som användes och hur förutsättningarna för att genomföra projektet varit om dricksvattenstödet inte funnits. Utöver detta gjordes en sammanställning av den totala finansieringen av de projekt som genomförts 2019 och 2020.
- I syfte att tydliggöra vad som karakteriserar dricksvattenstödet utformning och hur det påverkar vilken typ av projekt som kan genomföras, gjordes en jämförelse med ett antal andra statliga stöd. Jämförelsen fokuserade på aspekter som övergripande syfte, finansiering och projektlängd. Resultaten från jämförelsen kopplas till slutsatserna från enkätensvaren i syfte att bl.a. identifiera dricksvattenstödet för- och nackdelar.

1.4 Avgränsningar

Den utvärdering som genomförts har inte innefattat länsstyrelsernas arbete och deras användning av tilldelade medel. Syftet har inte heller varit att analysera hur finansieringen av projekt fördelats mellan länsstyrelserna, dvs. den fördelningsnyckel som tillämpats. Fokus har varit på de projekt som genomförts åren 2019 och 2020 samt de åtgärder som ingår. Det har inte varit möjligt att kvantifiera de effekter som genomförda projekt gett upphov till. Syftet har i stället varit att identifiera vilken typ av effekter som uppnåts och beskriva hur vanliga dessa effekter är.

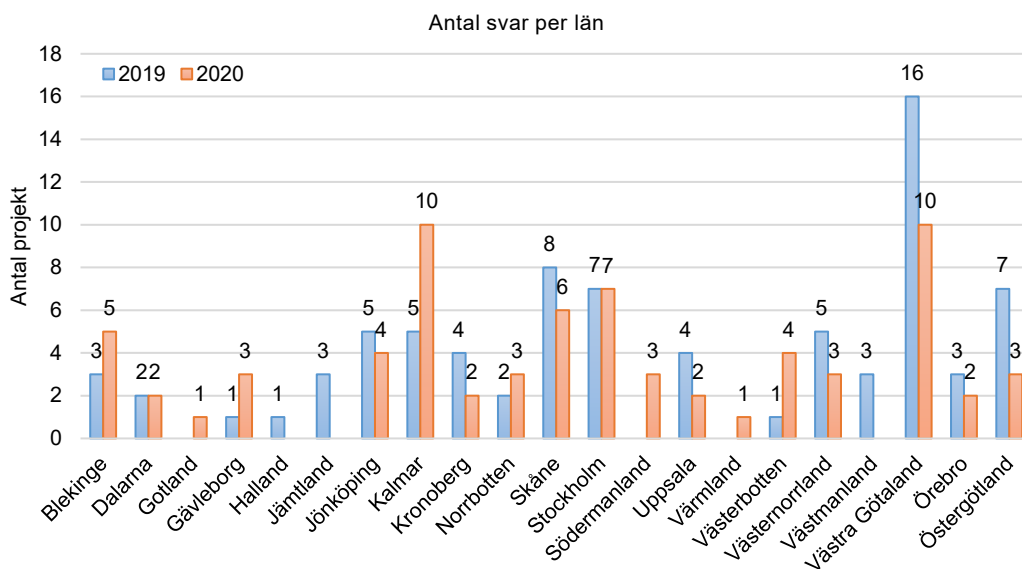
2 Sammanställning av enkätsvar

Nedan presenteras resultaten från enkätundersökningen uppdelat på de huvudkategorier av frågor som ingick. Inledningsvis presenteras svarsfrekvens och fördelningen mellan olika län (avsnitt 2.1). Därefter beskrivs i avsnitt 2.2 vilken typ av dricksvattensystem projekten varit kopplade till. I avsnitt 2.3 redovisas de olika effekter som projekten avsågs att uppnå och i avsnitt 2.4 presenteras information om huruvida dessa effekter uppnåtts eller inte. Avsnitt 2.5 fokuserar bl.a. på i vilken utsträckning projekten påverkat samverkan med andra aktörer och om projektresultaten kommunicerats. I avsnitt 2.6 redovisas hur vanligt det är att projekten innefattar investeringar i ny teknik och de som besvarat enkäten har gjort bedömning av hur bra den nya tekniken fungerat. Aspekter kopplade till projektfinansiering beskrivs i avsnitt 2.7 Därefter redovisas de bedömningar som gjorts av hur bra dricksvattenstödet fungerar (avsnitt 2.8). Avslutningsvis lyfts övriga kommentarer fram som gavs i svaren som del av enkätundersökningen (avsnitt 2.9).

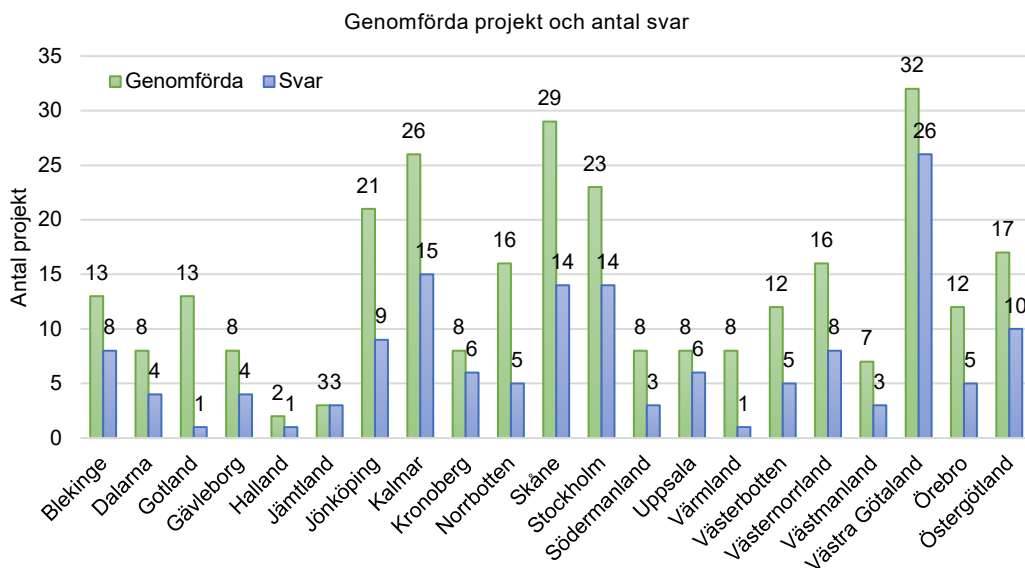
Resultaten presenteras nedan i grafer och förklaras i tillhörande textavsnitt. I graferna anges antalet enkätsvar (n) som ligger till grund för de resultat som presenteras. Enkätfrågorna finns i sin helhet redovisade i Bilaga A.

2.1 Svartsfrekvens och fördelning mellan län

Totalt besvarades enkäten för 151 av de projekt som erhållit bidrag från dricksvattenstödet år 2019 och 2020. Detta motsvarar 52 % av samtliga projekt som genomförts under de aktuella åren, 61 % för 2019 och 45 % för 2020. I Figur 1 presenteras antalet enkätsvar som inkommit per län, för 2019 respektive 2020. Det totala antalet projekt som genomförts under båda åren samt antalet projekt som finns representerade i enkätsvaren illustreras i Figur 2. Det finns svar från projektledare i samtliga län även om det i vissa fall är ett fåtal svar. Endast för fyra län är svarsfrekvensen <40 % med hänsyn till både 2019 och 2020.

Figur 1 Antalet enkätsvar uppdelade på projekt som erhållit finansiering 2019 och 2020 uppdelat på respektive län.

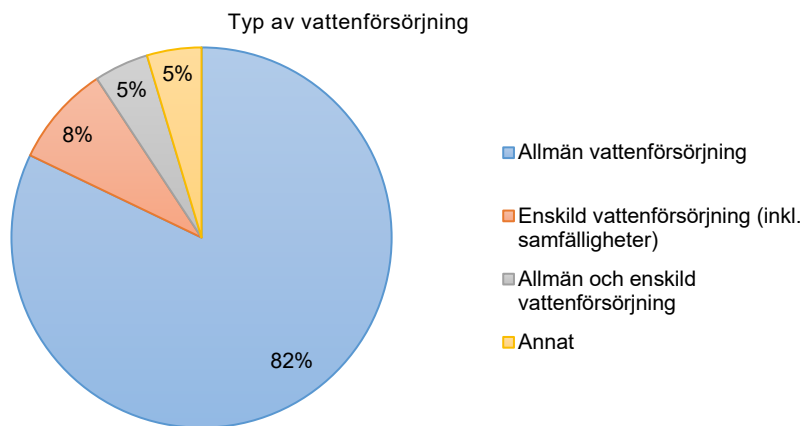

Figur 2 Totalt antal genomförda projekt (2019 och 2020) per län samt antalet svar som inkommit, dvs. antalet projekt som finns representerade i enkätsvaren.

2.2 Dricksvattensystemet och bakomliggande utmaningar

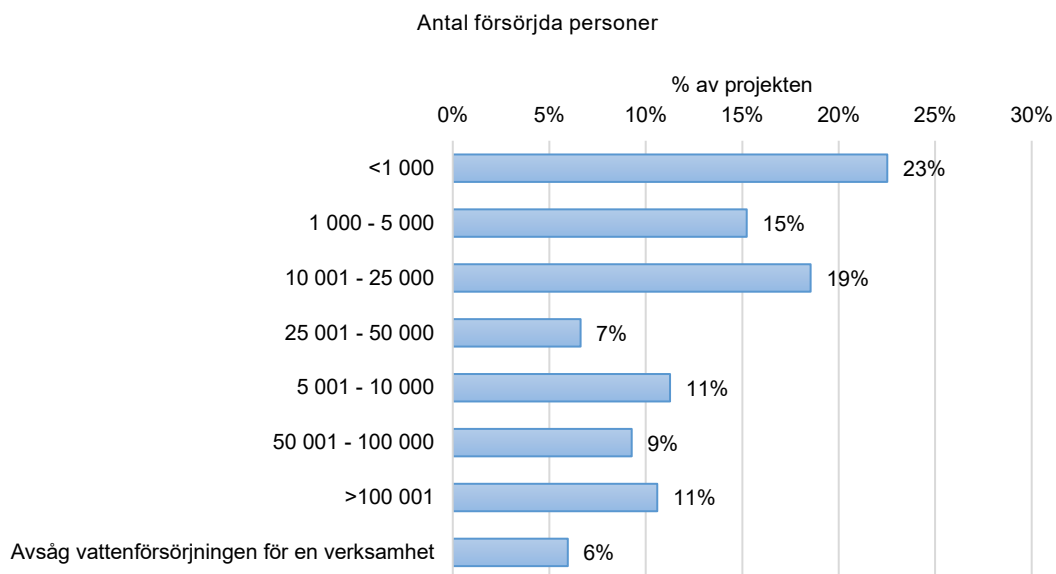
Projektens fördelning mellan olika typer av vattenförsörjning presenteras i Figur 3. Majoriteten av projekten avser allmän vattenförsörjning (77 %). Endast ett mindre antal avser enskild vattenförsörjning, en kombination av allmän och enskild vattenförsörjning eller annan typ av vattenförsörjning. För de 5 % (7 projekt) som svaret var annan typ av vattenförsörjning angavs nedanstående förklaringar. Det framgår dock inte om det är allmän vattenförsörjning eller något annat system som berörs.

- Minska användning av dricksvatten för bevattning av idrottsanläggningar
- Mätning av vatten och spårning av läckage
- Nödvattenstrategi
- Nödvattentäkt
- Nödvattentäkter
- Rening av dagvatten till process för att spara på dricksvatten
- Säkra och kontrollera råvattentillgången

Figur 3 Andelen av projekten som avser allmän, enskild, allmän och enskild samt annan typ av vattenförsörjning (n= 151, antal svar).

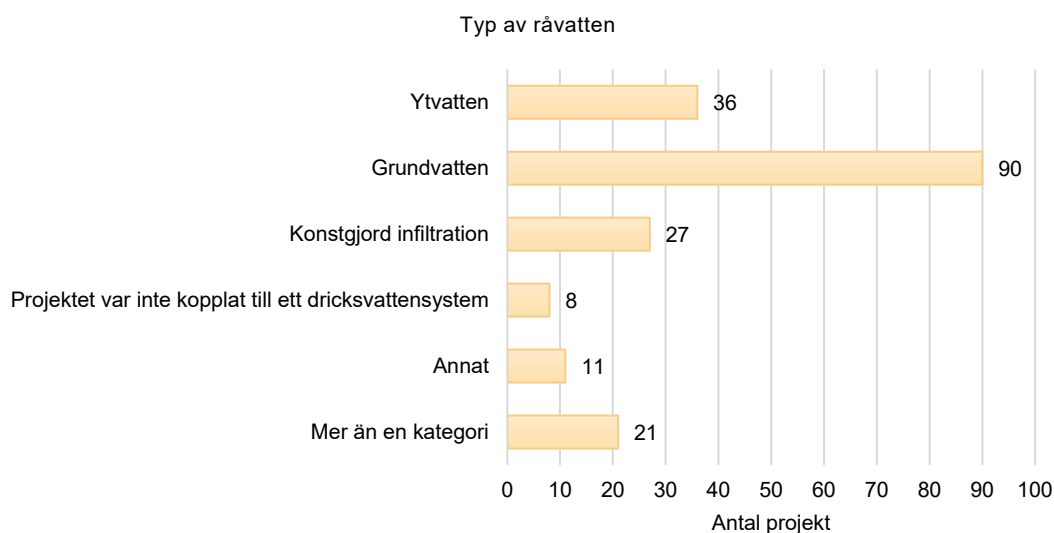
I Figur 5 presenteras den procentuella fördelningen av projekten med avseende på hur många personer som försörjs från de system som de genomförda projekten är kopplade till. Samtliga storleksordningar finns representerade men flest projekt avser system som försörjer mindre än 1 000 personer. Knappt 60 % av projekten avser system som försörjer mindre än 25 000 personer. De fyra kategorierna för mer än 25 000 personer är procentuellt ungefär lika stora. För 6 % av projekten avsågs vattenförsörjning för en specifik verksamhet och antalet försörjda personer rapporterades inte.

Figur 4 Fördelningen mellan antalet personer som försörjs från de dricksvattensystem som projekten avsåg (n=151).

På frågan om vilken typ av råvatten som används i det dricksvattensystem som projektet avsåg, svarade de flesta (90 projekt, 60 %) grundvatten (Figur 5). Frågan om typ av råvatten ställdes oberoende av om projektet gällde råvattenförsörjningen eller inte. Observera att för ett och samma projekt kan flera olika typer av råvatten ha angivits, och därför presenteras resultaten som antalet projekt per typ av råvatten.

Ytvatten som råvatten är den näst vanligaste kategorin efter grundvatten, följt av konstjord infiltration. För 11 projekt angavs annat (i kombination med en av de övriga eller individuellt) och för två av dessa specificerades att de handlade om dagvatten samt avsättning av vatten. För övriga av de projekt som angav annat gjordes framför allt ett förtydligande om exempelvis vilken typ av infiltration som användes eller exakt vilken vattentäkt det handlade om. Mer än en råvattentyp avgavs för 14 % (21 st) av projekten.

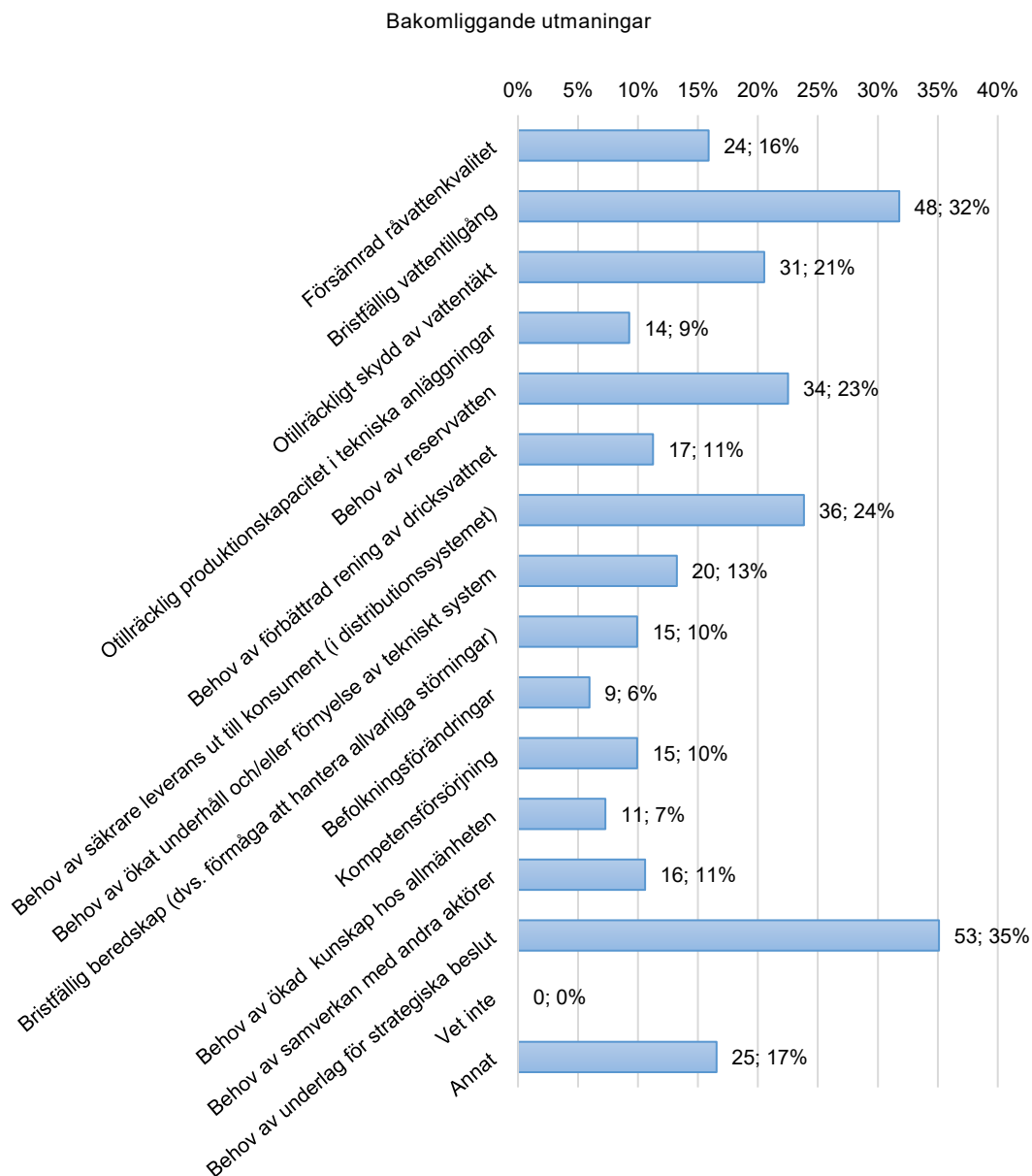

Figur 5 Andel av projekten som utnyttjar olika typer av råvattentäkter (n=151).

Föra att beskriva vad som föranlett de genomförda projekten ställdes en fråga om den eller de bakomliggande utmaningarna som projektet var kopplat till. Resultaten presenteras i Figur 6 där det både framgår antalet projekt som angett respektive utmaning samt hur stor andel av det totala antalet projekt detta motsvarar. Sammantaget är behov av underlag för strategiska beslut och bristfällig vattentillgång de utmaningar som flest angav, i 35 % respektive 32 % av projekten. Behov av strategiskt beslutsunderlag kan kopplas till olika delar av dricksvattenförsörjningen och förutsättningarna för den. Resultaten visar att det generellt finns ett behov av att ta fram underlag för att kunna göra bra prioriteringar eller fatta välgrundade beslut.

Samtliga av de fördefinierade utmaningarna angavs för minst 9 projekt. Man kan grovt dela in utmaningarna i två grupper: de som angetts för 15 % eller färre av projekten samt de som angetts för fler än 15 % av projekten. De som angetts för fler än 15 % inkluderar, utöver de två utmaningarna som nämnts ovan, behov av säkrare leverans ut till konsument, behov av reservvatten, otillräckligt skydd av vattentäkt och försämrade råvattenkvalitet.

För de flesta projekt (80 %) angavs tre eller färre utmaningar och endast för ett fåtal projekt (11 st) angavs fler än 4 utmaningar. Vanligast var det att en (30 %) eller två (29 %) utmaningar angavs för projekten.

Figur 6 Antalet och andelen i procent av projekten som angett de olika typerna av bakomliggande utmaningar till det specifika projekt som avsågs. För varje projekt kan bakomliggande utmaningar inom mer än en kategori ha angetts, varför summan av samtliga procentsatser överstiger 100 % (n=151).

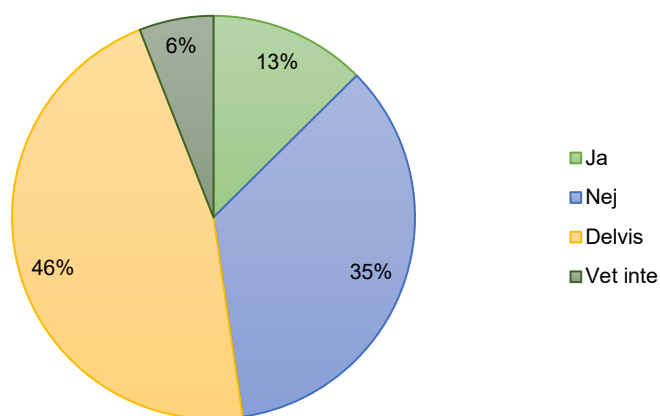
För 17 % av projekten angavs även annat och för dessa 25 projekt preciserades följande utmaningar, varav de flesta kan knytas till de fördefinierade:

- Behov av vatten för specifika ändamål eller att använda annat än dricksvatten där det passar
- Utbyggnad av distributionssystemet
- Bättre kontroll på råvattenkvaliteten
- Kompetenshöjning och ökad kunskap internt
- Arsenik

- Minskad råvattentillgång
- Hantera torka
- Minskade förluster
- Digital tillsyn
- Klimatanpassning

Som en uppföljande fråga till projektens bakomliggande utmaningar efterfrågades om dessa är kopplade till effekter av klimatförändringarna. Resultaten presenteras i Figur 7 och visar att endast 13 % bedömer att utmaningarna är kopplade till effekter av klimatförändringar. Störst svarsandel på 46 % erhöles för alternativet delvis. En tolkning av detta resultat är att de problem och utmaningar som projektet och dess åtgärder avser att påverka finns naturligt men förvärras av klimatförändringarna. För 35 % av projekten bedöms utmaningarna inte vara kopplade till klimatförändringarna.

Är utmaningarna kopplade till klimateffekter?

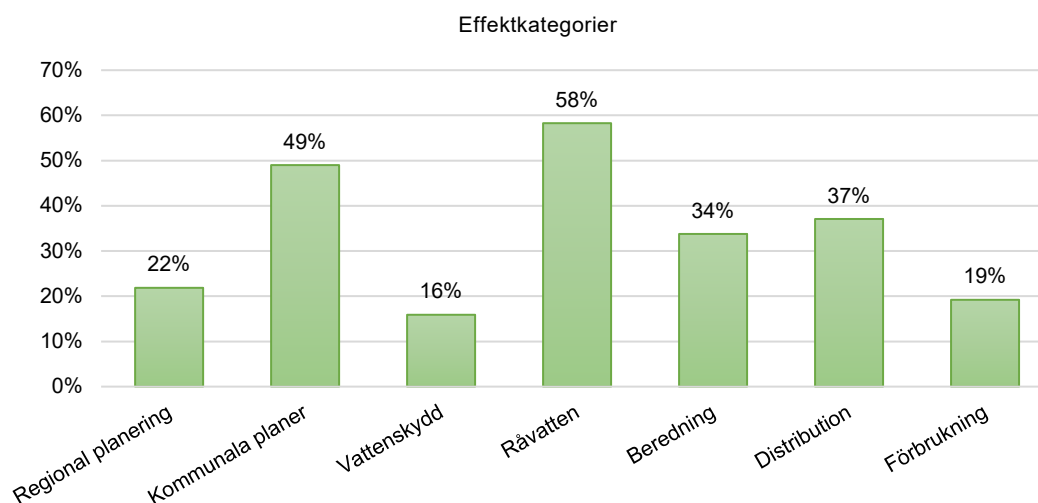

Figur 7 Andelen av projekten där de bakomliggande utmaningarna bedöms vara kopplade till effekter av klimatförändringar (n=151).

2.3 Avsedda effekter

För projekten ombads den som besvarade enkäten att ange vilka specifika effekter som projektet avsåg att uppnå. Effekterna har delats in i olika kategorier baserat på planeringsarbete för dricksvattenförsörjningen och det fysiska dricksvattensystemet: regional planering, kommunala planer, vattenskyddsområde, råvatten, beredning distribution, konsumtion och övrig. I Figur 8 presenteras andelar av projekten som bedömdes tillhöra respektive effektkategori. Ett enskilt projekt kan bedömas tillhöra flera effektkategorier. Det är vanligast med effekter kopplade till råvatten och kommunal planering, därefter kommer kategorierna distribution samt beredning på ungefär samma

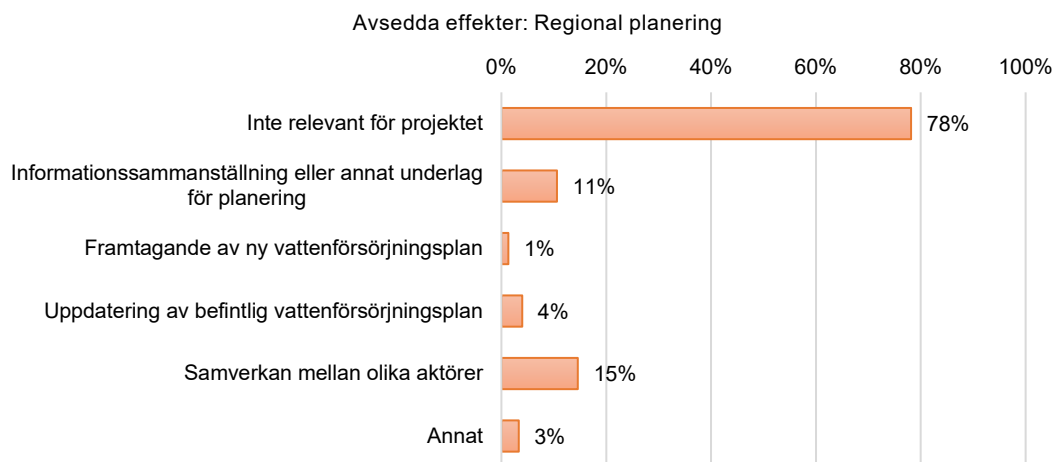
nivå, medan regional planering, förbrukning och vattenskydd utgör de tre kategorier som är minst vanliga.

Figur 8 Andelen av projekten angivna i olika effektkategorier. För varje projekt kan effekter inom mer än en kategori ha angetts, varför summan av samtliga kategorier överstiger 100 % (n=151).

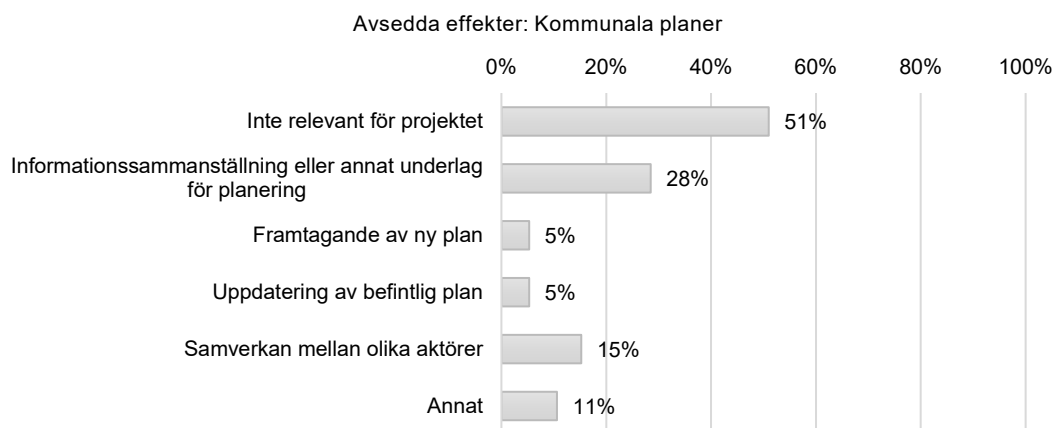
Effekter kopplade till regional planering presenteras i Figur 9 och sammantaget angavs denna typ av effekter för 22 % av projekten. I de fall denna typ av effekt är aktuellt är det vanligast att det handlar om samverkan mellan olika aktörer (15 %) samt framtagande av underlag för planering (11 %). I de fall *annat* angavs specificerades att det handlade om uppdatering av befintlig vattenförsörjningsplan, återanvändning av vatten och i ett fall att lösa enskild vattenförsörjning med avsättning.

I Figur 9 och övriga figurer nedan som presenterar avsedda effekter visar *inte relevant för projektet* hur stor andel av projekten som inte angivit någon effekt inom den specifika kategorin. För övriga effekter kan en eller flera ha valts för respektive projekt, vilket gör att summan av procentsatserna blir mer än 100 %. Syftet är att visa för hur stor andel av projekten som den aktuella effektkategorin inte är relevant, och därefter hur vanliga de olika effekterna är för projekten.

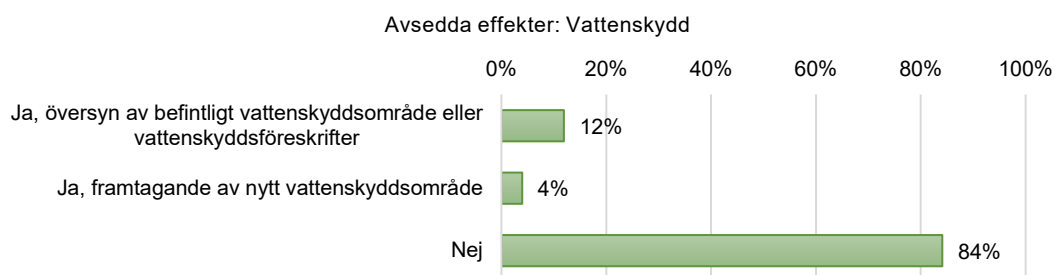
Figur 9 Förekomsten av avsedda effekter inom kategorin *regional planering* (n=151).

Effekter relaterade till kommunala planer förekommer för 49 % av projekten (Figur 10) och är därmed vanligare än effekter kopplade till regionala planer. I likhet med de regionala planerna är det 1) framtagande av underlag för planering och 2) samverkan med olika aktörer som är det vanligaste. Den förstnämnda är dock den klart vanligaste effekten som relaterat till kommunal planering. För 11 % av projekten (16 st) angavs att avsikten var att uppnå andra effekter än de som fanns fördefinierade för kommunala planer. De ytterligare effekter som angavs kan i flera fall kopplas till de fördefinierade effekterna eftersom det handlade om att genomföra åtgärder som specificerats i VA-planen, att sammanställa information till en VA-plan samt att reducera vattenförbrukningen.

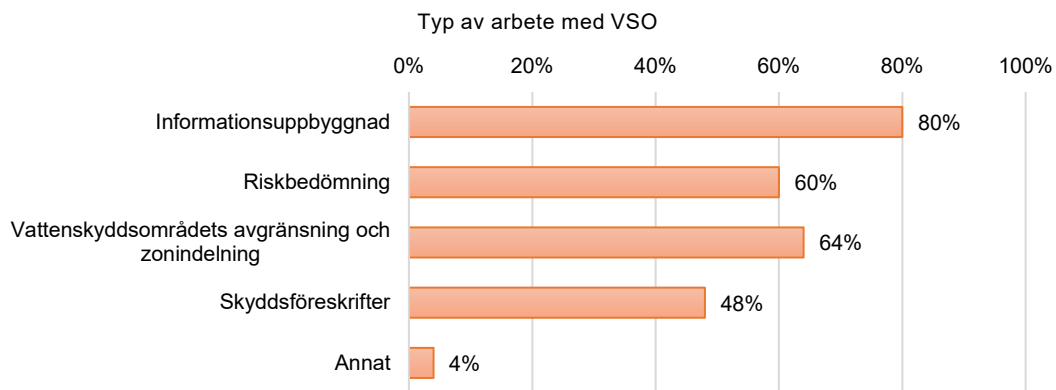
Figur 10 Förekomsten av avsedda effekter inom kategorin kommunal planering (n=151).

Vattenskydd och effekter relaterade till vattenskyddsområden ingick som en egen effektkategori i enkäten. Av projekten så avsågs i 16 % av dessa effekter kopplade till vattenskyddsområden (Figur 11). Översyn av befintligt vattenskyddsområde eller vattenskyddsföreskrifter var vanligast (12 %) men det förekom också projekt som handlade om framtagande av nytt vattenskyddsområde (4 %).

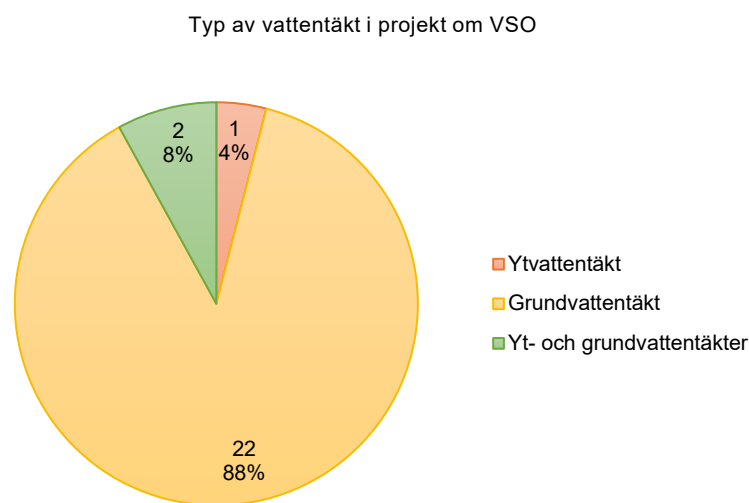

Figur 11 Förekomsten av avsedda effekter inom kategorin vattenskydd (n=151).

Totalt var 25 projekt relaterade till vattenskyddsområde och för de flesta av dessa (80 %) handlade det om olika typer av informationsuppbyggnad, men även att genomföra riskbedömning, avgränsa vattenskydds zoner samt ta fram skyddsföreskrifter var vanligt (Figur 12). En annan typ av effekt som också angavs var informations-spridning till allmänheten. Av de projekt som handlade om vattenskyddsområde gällde en klar majoritet grundvattentäkter, vilket presenteras i Figur 13.

Figur 12 De typer av arbete som angavs för projekten inriktade på vattenskyddsområden (n=25).

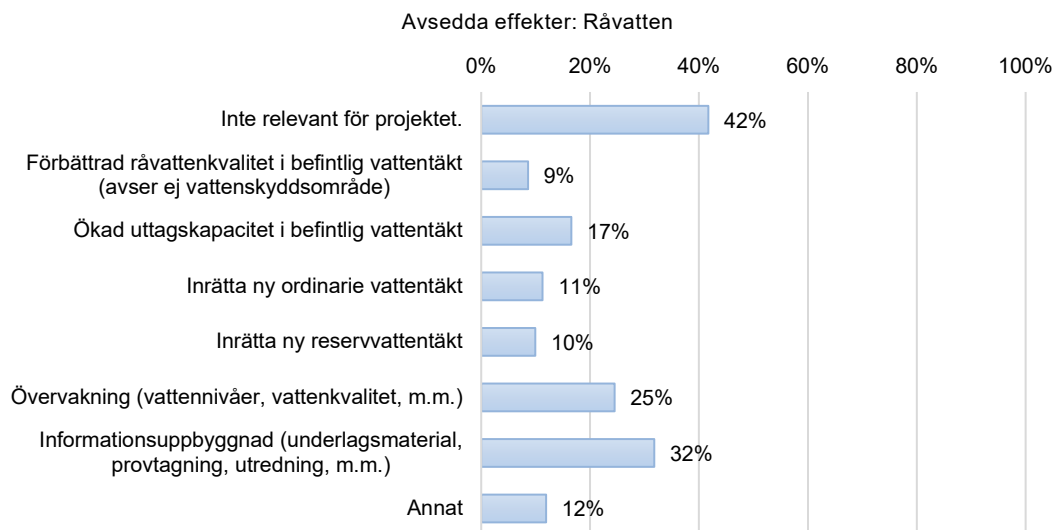
Figur 13 Fördelningen mellan olika typer av vattentäkt (antal och andel) för de projekt som handlar om vattenskyddsområden (n=25).

Av de 6 projekt (4 %, Figur 11) som avsåg framtagande av nytt vattenskyddsområde handlade 5 av projekten om befintliga vattentäkter, 1 projekt en potentiell framtida vattentäkt och inget projekt handlade om ny vattentäkt (se Figur 14).

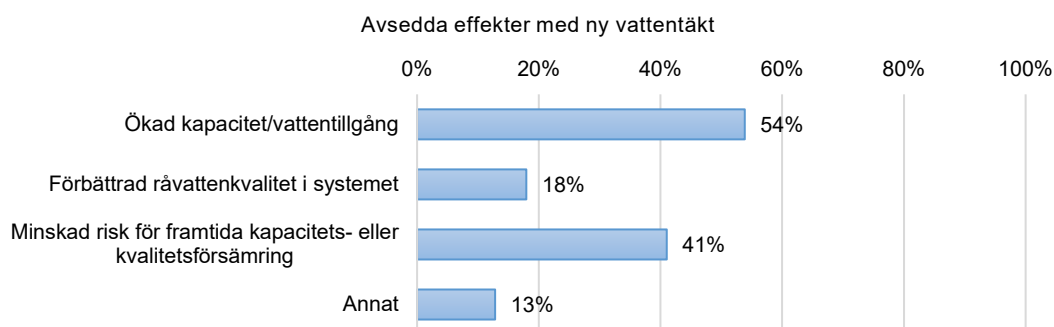
Figur 14 Typ av vattentäkt (befintlig eller ny) som projekt med avsedda effekter kopplade till vattenskydd och framtagande av nytt vattenskyddsområde var kopplade till.

Effekter kopplade till råvatten inkluderar inte vattenskyddsområden utan andra aspekter kopplade till att förbättra råvattenkvaliteten, övervakning, kapacitetsaspekter m.m. För mer än hälften (58 %) av projekten rapporterades avsedda effekter relaterade till råvattnet och råvattenförsörjningen (Figur 15). Även här är informationsuppbyggnad den vanligast angivna effekten (32 %) följt av övervakning (25 %) samt ökad uttagskapacitet i befintlig vattentäkt (17 %). För övriga fördefinierade effekter är andelarna ungefär lika stora. De som svarat *annat* angav att det handlade om att minska uttaget av råvatten samt avsaltning.

Figur 15 Förekomsten av avsedda effekter inom kategorin *råvatten* (n=151).

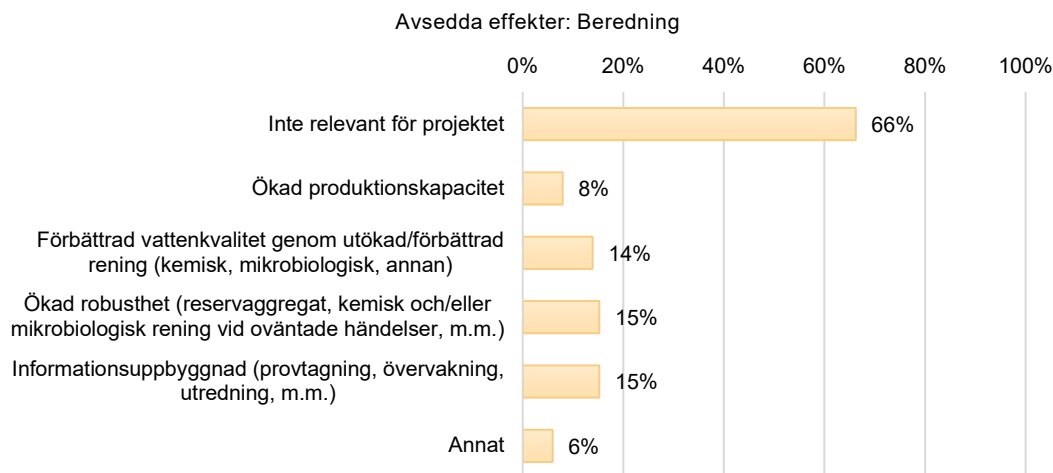
För projekten som var kopplade till inrättandet av en ny vattentäkt, angavs de avsedda effekterna enligt Figur 16. Ökad kapacitet eller vattentillgång var det som avsågs uppnås i de flesta fall (54 %) men av svaren framgår det att såväl dagens råvattenkvalitet som risken för framtida kapacitet- och kvalitetsförsämringar är något man behöver arbeta med. De övriga effekter som angavs (*annat*) var kopplade till kapaciteten och man specificerade att det handlade om att kunna hantera händelser som kan inträffa inom den ordinarie vattenförsörjningen.

Figur 16 Avsedda effekter för de projekt som avser en ny vattentäkt (n=39).

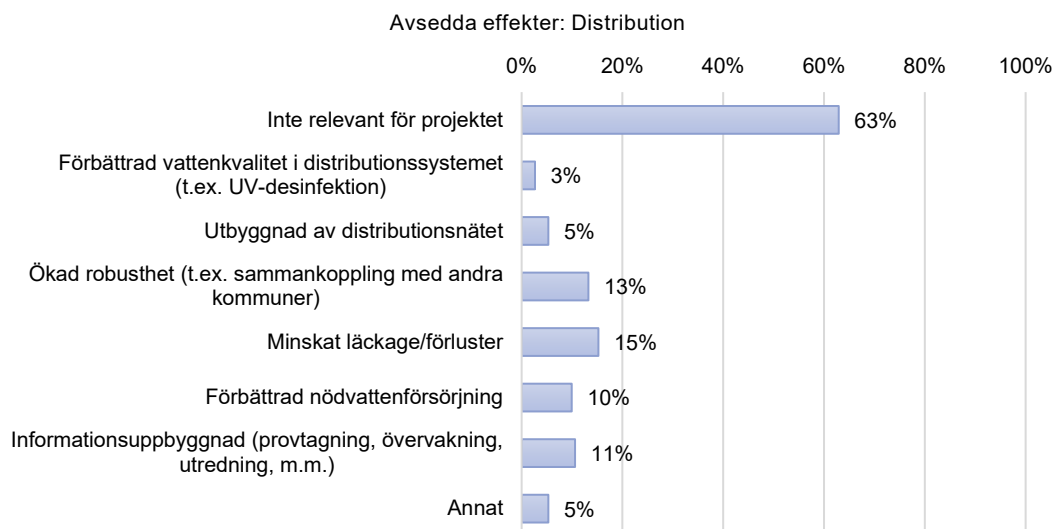
För 44 % att projekten avsågs att uppnå effekter kopplade till beredningen i vattenverk (Figur 17). Av de ingående effekterna i denna kategori var förbättrad vattenkvalitet, ökad robusthet och informationsuppbyggnad nästan lika vanliga. Även ökad produktionskapacitet omnämndes som avsedd effekt. De andra effekter som angavs var exempelvis möjligheten att stänga av råvattenpumparna vid försämrad råvattenkvalitet,

minska vattenförlusterna i beredningen, minskad energiförbrukning och utföra provtagning för kvalitetsövervakning.

Figur 17 Förekomsten av avsedda effekter inom kategorin *beredning* (n=151).

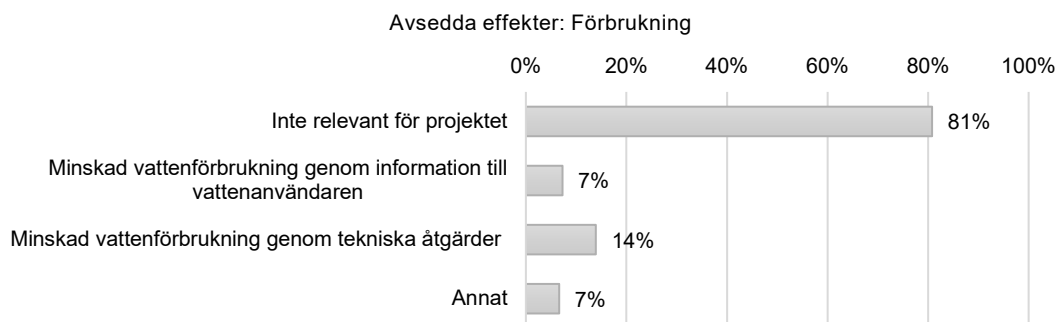
Distributionsrelaterade effekter angavs för 37 % av projekten och minskat läckage var den specifika effekt som var vanligast markerad i dessa enkätsvar (15 %). I Figur 18 presenteras hur vanliga de distributionsrelaterade effekterna är. Samtliga effekter förekommer och majoriteten av dem är förknippade med kapacitetsaspekter och även nödvattenförsörjning, vilket inte behöver ske via det ordinarie distributionssystemet. Vid alternativet *annat* angavs bl.a. att man arbetat med information till och utbildning av samfälligheter samt att ordnat reservkraft för att minska behovet av tankar vid nödvattenförsörjning.

Figur 18 Förekomsten av avsedda effekter inom kategorin *distribution* (n=151).

Totalt var det 19 % av projekten som angav effekter kopplade till vattenförbrukningen. De specifika effekterna framgår av Figur 19 som visar att projekten avsett både tekniska åtgärder och informationspridning. De övriga effekter som rapporterades innefattade kartläggning av förbrukningen, uppmuntra till att samla regnvatten, framtagande av

nödvattenstrategi och förnyelse av delar av ledningsnätet för att minska läckaget. Vissa av dessa andra effekter överlappar det som ingick i effektkategorin distribution.

Figur 19 Förekomsten av avsedda effekter inom kategorin *förbrukning* (n=151).

I enkätsvaren kunde också de personer som besvarade enkäten ange andra effekter som de ansåg inte täcktes in av de fördefinierade valen. Totalt rapporterades in andra typer av effekter för 40 projekt. Av dessa projekt var det endast tre som inte markerat någon av de fördefinierade effekterna. Syftet med dessa tre projekt var att ta fram en strategi för övervakning av grundvattennivåer i de kommunala vattentäkterna, utveckla arbetsätt för att ordna skydd för enskilda dricksvattentäkter som försörjer fler än 50 personer, samt att öka kunskapen och medvetenheten hos de som bor i närheten av en specifik vattentäkt. Det var också 9 projekt som varken angav någon av de fördefinierade effekterna eller någon annan effekt de själva kunde beskriva.

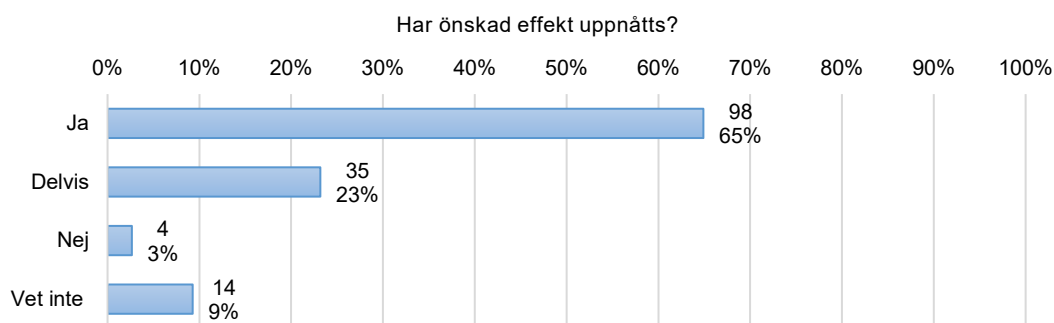
De övriga effekter som rapporterades kan sammanfattas på följande sätt, där vissa går att koppla till de i enkäten fördefinierade effekterna:

- Styra vattenuttag baserat på övervakning och databearbetning
- Utredda reningstekniker (funktion eller effekter på vattenkvaliteten)
- Kartlägga status på vattentäkt
- Ersätta kommunalt dricksvatten med annat vatten där det är lämpligt
- Kunskapssammanställning eller riskbedömning kopplade till vattenkvaliteten
- Riskbedömning av olika nuvarande och framtida vattenförsörjning(ar)
- Ökad beredskap
- Minskad miljöbelastning (t.ex. minskat utsläpp av fosfor)
- Ökad kunskap och beteendeförändringar hos allmänheten
- Erfarenhetsutbyte mellan kommuner alternativt samverkan kring nödvatten eller andra frågor
- Förbättrad arbetsmiljö (VA-organisationen)
- Ta fram kunskapsunderlag eller arbetsmetoder för att förenkla VA-organisationens arbete
- Utarbeta strategi för hanteringen av enskilt vatten

2.4 Hur effekterna uppnåtts

Önskad effekt av projekten och de relaterade åtgärderna har i uppnåtts fullt ut i 65 % av projekten och delvis i 23 % av projekten (Figur 20). För endast 3 % (4 projekt) angavs att önskad effekt inte uppnåtts. Dessa projekt är av olika karaktär och anledningarna till att önskad effekt inte uppnås är förknippade med att den teknik som använts inte motsvarade förväntningarna, tekniska utmaningar som ska lösas innan åtgärden får effekt, att vattenskyddsområdet ännu inte är beslutat och att den vattentäkt som undersökts inte hade tillräckligt bra vattenkvalitet.

För de projekt som bedömdes ha delvis uppnått avsedda effekter nämns framför allt behovet av mer tid för att fullt ut kunna genomföra åtgärderna (även här nämns tekniska utmaningar men även resursbrist till följd av bl.a. pandemin), att det handlar om strategiska dokument och underlag som senare kommer att ge effekt samt att arbetet pågår i nya projekt och därmed är arbetet inte avslutat. Även svårigheter att mäta effekten nämns, t.ex. till följd av vattenbesparing.

Figur 20 Bedömningen som gjorts för i vilken utsträckning projektens uppnått avsedda effekter (n=151).

2.5 Samverkan och kommunikation

Föra att kartlägga hur resultaten från projekten kommunicerats samt påverkat samverkan och andra kommuner, ställdes följande frågor:

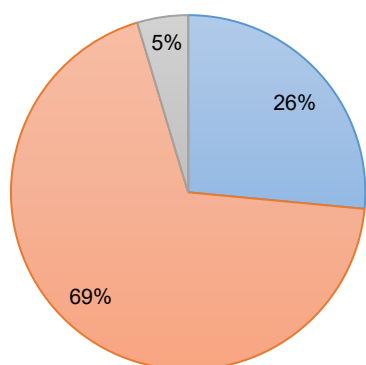
- Berör genomförda åtgärd (eller åtgärder) dricksvattenförsörjningen i mer än en kommun?
- Har projektet och de åtgärder det inneburit fått, eller förväntas få, effekter på annat än dricksvattenförsörjningen?
- Hur har projektet påverkat samverkan mellan projektdeltagande organisation/-er och andra aktörer?
- Har projektet och dess resultat kommunicerats till andra aktörer (inkl. allmänheten)?

Svaren på ovanstående frågor finns sammanfattade i Figur 21. Lite drygt en fjärdedel av projekten bedöms ha påverkat dricksvattenförsörjningen i mer än en kommun (Figur 21a). Av svaren framgår det dock inte om samtliga kommuner varit delaktiga i projektet eller inte. Effekter på annat än dricksvattenförsörjningen (Figur 21b) sågs i 24 % (36 st) av projekten och för dessa angavs effekter kopplade till följande aspekter:

- Övervakning (kvalitet och vattentillgång)
- Minskad miljöbelastning till följd av minskad el- och kemikalieanvändning

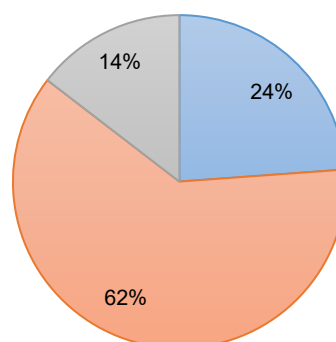
- Effekter på spill- och dagvattenhantering
- Friluftsliv/rekreation
- Följdeflekter av vattenbesparing (t.ex. effekter på jordbruk)
- Arbetsmiljön för driftpersonal
- Samhälls- och översiktsplanering
- Effekter för markägare till följd av vattenskyddsområde

(a) Effekter i mer än en kommun?

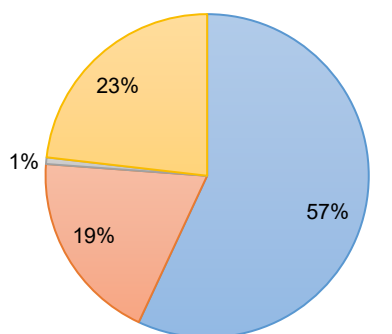
■ Ja ■ Nej ■ Vet inte

(b) Effekter på annat än dricksvattenförsörjningen?

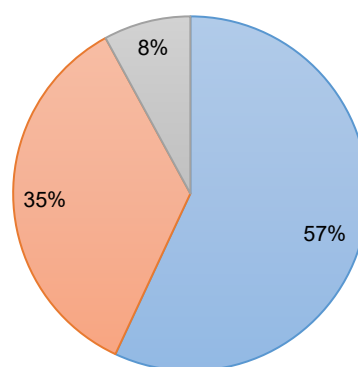
■ Ja ■ Nej ■ Vet inte

(c) Effekt på samverkan

■ Positivt ■ Ingen påverkan
■ Negativt ■ Kan inte bedöma

(d) Kommunicerat resultat till andra?

■ Ja ■ Nej ■ Vet inte

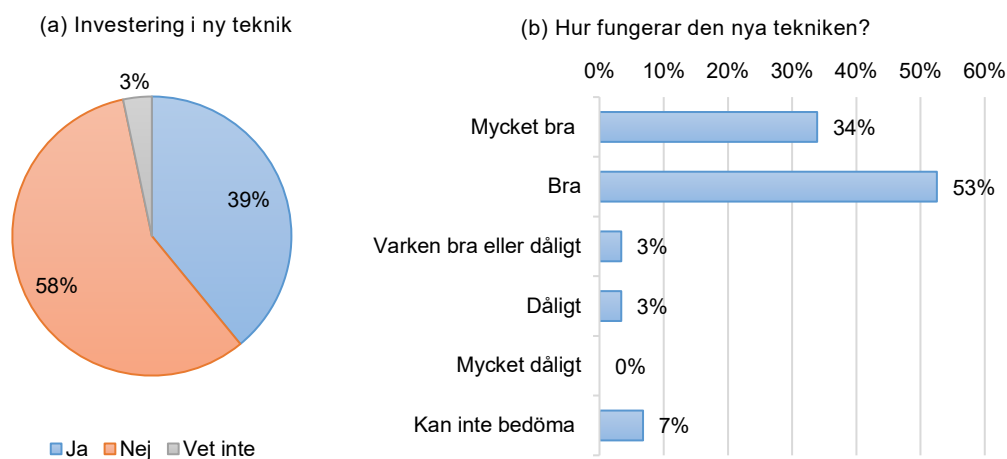
Figur 21 Sammanställning av frågor kopplade till (a) om genomförda åtgärder berör mer än en kommun, (b) om effekter på annat än dricksvattenförsörjningen uppnåtts, (c) om samverkan med andra påverkats och (d) om resultaten kommunicerats till andra.

Drygt hälften (57 %) av projekten bedöms ha haft en positiv effekt på samverkan mellan projektdeltagande organisation/-er och andra aktörer (Figur 22c). Detta är en betydligt större andel än de projekt som man angett samverkan som en avsedd effekt kopplat till kommunala planer (15 %, se Figur 10).

För 57 % av projekten uppavs att projektet och dess resultat kommunicerats till andra aktörer (Figur 22d). Hur denna kommunikation eller informationsspridning sett ut har dock inte kartlagts. För vissa projekt ingick informationspridning till exempelvis allmänheten, men det gällde inte en så stor andel. Vissa typer av projekt är sådana att de inte finns något direkt syfte att sprida information till andra aktörer. Det kan t.ex. handla om projekt där man sammanställt information för att i efterföljande projekt arbeta vidare för att nå resultat som kan vara intressanta för andra aktörer såsom allmänheten.

2.6 Ny teknik

Av alla projekt som representerades i enkätsvaren innefattade 39 % (59 projekt) investering i ny teknik. För majoriteten (87 %) av dessa projekt bedöms den nya tekniken fungera mycket bra (34 %) eller bra (53 %). För endast två projekt bedöms den nya tekniken fungera dåligt. Resultaten från frågorna om huruvida ny teknik ingått i projekten och hur den i så fall fungerat presenteras i Figur 22.

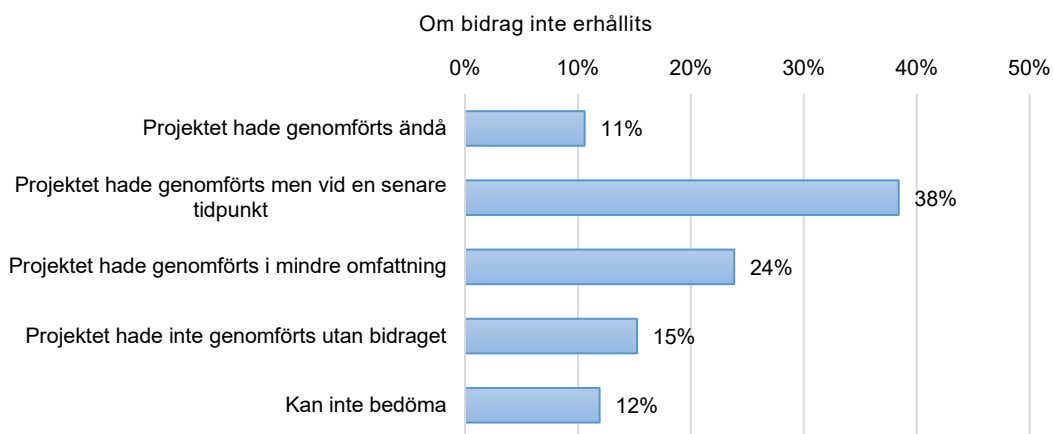

Figur 22 Andelen av projekten som innefattade investering i ny teknik (a) samt hur bra den nya tekniken bedöms fungera (b).

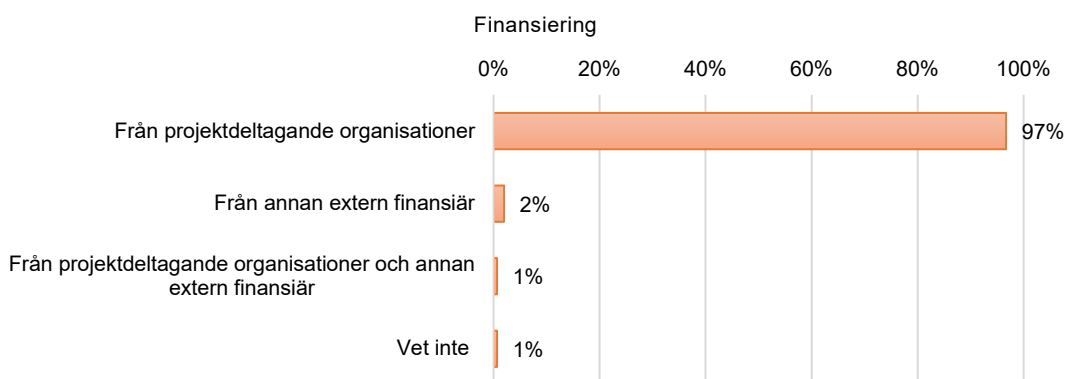
2.7 Finansiering

Genom att i enkäten fråga om vad som hade hänt med projektet om bidrag från dricksvattenstödet inte erhållits, fås en bild av stödets funktion i arbetet med att säkra dricksvattenförsörjningen. Om projekten inte erhållit bidrag hade 15 % inte genomförts och 11 % hade genomförts på samma sätt som de nu gjorts (Figur 23). Majoriteten av projekten (63 %) hade genomförts i annan omfattning eller senare. För 12 % av projekten kunde man inte bedöma vad som hade hänt.

Hur projekten finansierades presenteras i Figur 24. Nästan alla projekt (97%) finansierades utöver dricksvattenstödet av de deltagande organisationerna. Endast 3 projekt (2 %) hade finansiering från annan part.

Figur 23 Bedömningar av hurvida projektet skulle genomförts eller inte utan finansiering från dricksvattenstödet.

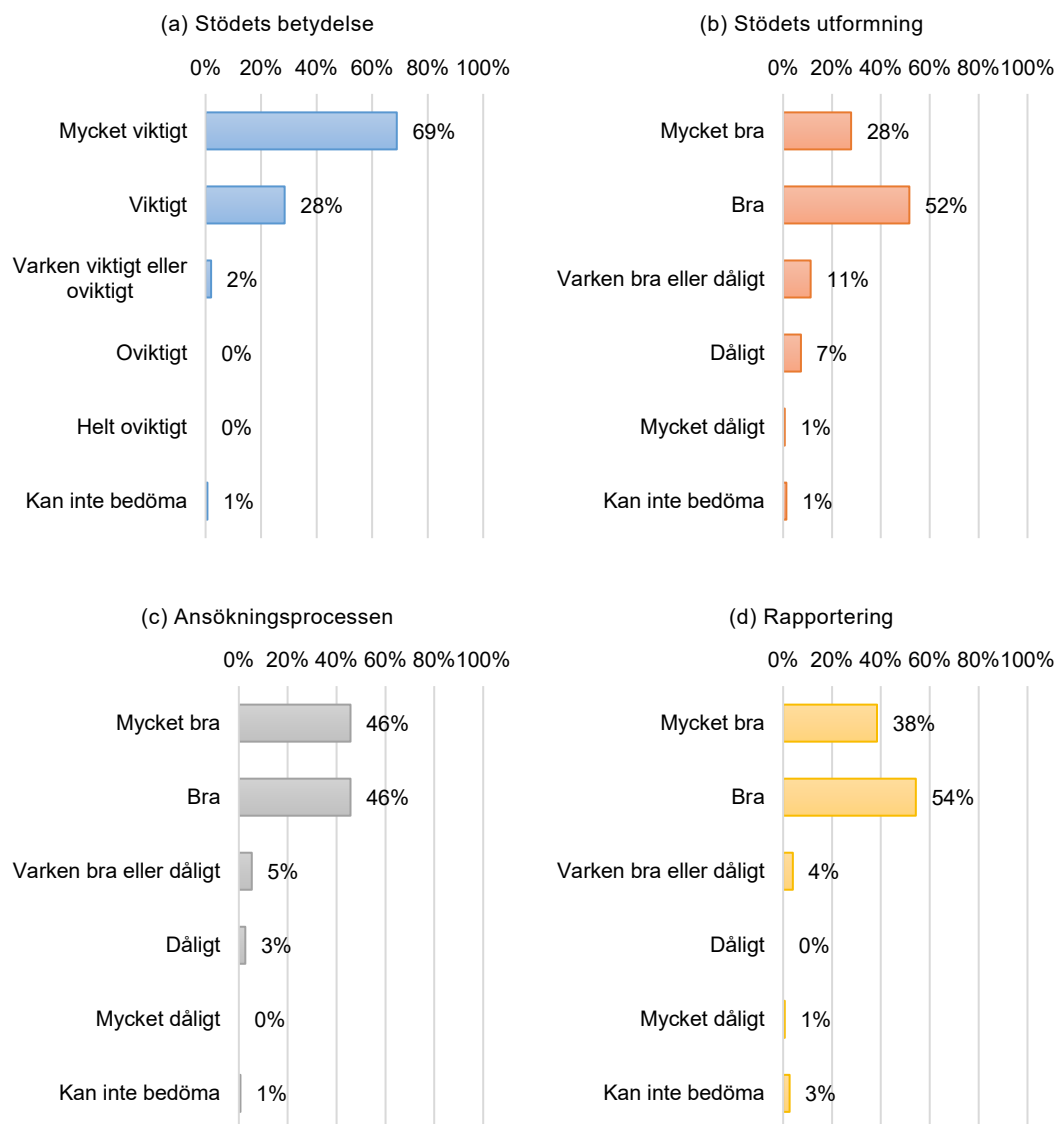
Figur 24 Övrig finansiering av projektet utöver dricksvattenstödet.

2.8 Bedömning av stödet

För att sammanställa hur de organisationer som erhållit bidrag från dricksvattenstödet anser att stödet fungerat och hur viktigt det är, ställdes följande frågor i enkäten:

- Hur betydelsefullt anser er organisation att den typ av stöd som erhållits är för att trygga tillgången på dricksvatten?
- Vad anser er organisation om stödets utformning, t.ex. sökbart belopp, projektlängd, m.m.?
- Hur fungerade ansökningsprocessen?
- Hur fungerade rapporteringen av projektet?

Svaren på frågorna redovisas i Figur 25. Resultaten visar bl.a. att en klar majoritet (97%) anser att dricksvattenstödet är viktigt (28 %) eller mycket viktigt (69 %) för att trygga dricksvattentillgången (Figur 25a). När det gäller stödets utformning (Figur 25b) anser 80 % att det är bra eller mycket bra. Både ansökningsprocessen och rapporteringen bedöms av 92 % fungerar bra eller mycket bra.

Figur 25 Bedömningarna som de projektledande organisationerna gjort av (a) stödets betydelse för trygga tillgången på dricksvatten, (b) hur väl stödets utformning fungerar (sökt belopp, projektid, m.m.), (c) hur väl ansökningsprocessen fungerade, och (d) hur väl projektrapporteringen fungerade.

2.9 Övriga kommentarer

Den aspekt som lyfts i många av enkätsvaren är att det anses vara för lite tid att genomföra projekten. Detta anses begränsa vad som kan göras, leder till att organisationerna pressas då redan uppbokade resurser behöver omprioriteras för att hinna utföra arbetet. En längre projektperiod hade gett bättre förutsättningar för att planera och genomföra projektet men också för att initiera andra typer av projekt. Det beskrivs av vissa organisationer som besvarat enkäten att dricksvattenstödet gör det möjligt att växla upp befintliga projekt med begränsad budget. Detta kan vara extra viktigt för små kommuner med begränsade resurser. I några svar efterfrågas också mer pengar för att kunna genomföra fler projekt.

En idé som framfördes var att synka LOVA-bidraget och dricksvattenstödet. Syftet med detta är att möjliggöra samordningsvinster för projekt som handlar om enskild/gruppvis vattenförsörjning, vilket ofta också är kopplat till lokala spillvattenåtgärder.

Vikten av att följa upp och analysera vad man uppnår med de projekt som genomförts lyftes också fram. Syftet med detta är att kunna visa att dricksvattenstödet ger verklig nytta i samhället.

3 Finansiering av projekt

För att ge en överblick över hur mycket pengar som totalt satsat och hur mycket finansiering som kommit från dricksvattenstödet presenteras i Tabell 1 och Tabell 2 sammanställningar för 2019 respektive 2020. I sammanställningarna ingår inte länsstyrelsernas administrativa kostnader eller de projekt de genomfört, utan fokus är på projekt som kommuner, kommunala VA-bolag och andra organisationer genomfört. Enligt projektansökningarna skulle totalt drygt 200 miljoner kr satsas (bidrag och egen finansiering) under de två åren för att genomföra 290 projekt och de åtgärderna dessa var relaterade till. Alla projekt kunde inte genomföras som planerat enligt ansökan varför det beviljade bidraget i vissa fall blev lägre än det som söktes. För 2019 betalades det dock ut 34 miljoner kronor för att finansiera projekt. Motsvarande siffra för 2020 är 44 miljoner kronor. Bidragets storlek varierar mellan projekten men 2019 beviljades i medel cirka 260 000 kr per projekt och för 2020 280 000 kr per projekt.

Tabell 1 Sammanställning för 2019 av antal projekt, total budget och beviljade bidrag för de olika länen (Källa: länsvisa sammanställningar av genomförda projekt).

Län	Antal projekt	Total projektbudget enligt ansökan	Beviljat bidrag efter slutrapport
Blekinge	5	10 424 630	2 466 488
Dalarna	4	1 628 063	678 214
Gotland	4	3 763 552	1 881 777
Gävleborg	2	783 416	327 111
Halland	2	1 322 514	661 258
Jämtland	3	822 979	411 000
Jönköpings	10	4 573 682	2 190 569
Kalmar	12	i.u.	2 285 733
Kronoberg	4	8 433 926	1 611 932
Norrbottnen	5	4 100 000	1 778 417
Skåne	12	9 383 471	3 681 268
Stockholm	9	8 703 800	2 056 079
Södermanland	1	525 000	129 194
Uppsala län	5	4 436 500	2 136 000
Värmland	5	3 030 000	723 247
Västerbotten	5	2 021 660	495 862
Västernorrland	5	2 004 000	869 899
Västmanland	5	3 745 177	1 548 988
Västra Götaland	19	16 286 591	4 440 381
Örebro	6	4 290 000	1 597 915
Östergötland	9	5 628 750	2 650 030
Summa	132	95 907 711	34 621 362

En jämförelse gjordes för att se om de projekt som inkluderade investering i ny teknik beviljades mer pengar än övriga projekt. För att göra denna jämförelse matchades diarienumren i länsstyrelsernas sammanställningar med de diarienummer som rapporterades i enkätsvaren. Av de totalt 151 projekten i enkätresultaten kunde 131 paras ihop med uppgifterna i länsstyrelsernas rapportering. Anledningen att alla projekt inte

kunde matchas ihop är felaktigheter i de i enkäten rapporterade diarienumren. Resultaten av jämförelsen visade att 43 % av de genomförda bidragen från dricksvattenstödet gick till projekt med investering i ny teknik. Enkätsvaren visade att i 39 % av projekten gjordes investeringar i ny teknik. Det tycks således inte som att investeringen i ny teknik generellt sett gör projekten dyrare än andra projekt.

Tabell 2 Sammanställning för 2020 av antal projekt, total budget och beviljade bidrag för de olika länen (Källa: länsvisa sammanställningar av genomförda projekt).

Län	Antal projekt	Total projektbudget enligt ansökan	Beviljat bidrag efter slutrapport
Blekinge	8	7 966 253	2 640 805
Dalarna	4	4 239 727	1 873 475
Gotland	9	9 629 914	3 299 286
Gävleborg	6	2 141 148	848 053
Jönköping	11	4 846 024	2 062 000
Kalmar	14	5 244 132	4 740 419
Kronoberg	4	4 833 301	1 417 535
Norrbottn	11	4 566 600	2 231 400
Skåne	17	10 874 607	6 097 613
Stockholm	14	7 984 681	3 794 024
Södermanland	7	15 642 000	4 131 859
Uppsala	3	2 630 000	1 020 236
Värmland	3	1 309 200	270 289
Västerbotten	7	2 934 625	1 407 653
Västernorrland	11	4 158 932	432 469
Västmanland	2	697 445	348 723
Västra Götaland	13	7 052 003	2 979 510
Örebro	6	4 995 000	2 162 558
Östergötland	8	9 733 596	2 417 000
Summa	158	111 479 188	44 174 904

4 Jämförelse med andra statliga stöd

För att tydliggöra det som karaktäriserar dricksvattenstödet presenteras nedan en övergripande jämförelse av dricksvattenstödet med ett antal andra statliga stöd. Jämförelsen fokuserar på stödets övergripande syfte, finansiering och projektlängd.

Inom anslag 1:11, Åtgärder för havs- och vattenmiljö har det så kallade *LOVA-bidraget* (lokala vattenvårdsprojekt) och tidigare anslag för att främja *Avancerad rening av avloppsvatten* (2014–2017), benämns här *avancerad avloppsrening*, varit med i jämförelsen. Utöver dessa har *Investeringsbidrag till läkemedelsrening vid avloppsreningsverk* (Förordning 2018:495), benämns här *läkemedelsrening*, samt *Minskade utsläpp via dagvatten* (Förordning 2018:496), benämns här *dagvatten*, ingått i jämförelsen. De två sistnämnda stöden fördelas via Naturvårdsverket. *Läkemedelsrening* kan till viss del ses som en förlängning av det tidigare anslaget *Avancerad avloppsrening*.

4.1 Översikt

En inledande översikt, med fokus på vilka övergripande mål de olika anslagen har samt vilka huvudsakliga effekter som förväntas till följd av genomförda projekt inom respektive anslag, visas i Tabell 1.

Tabell 3 Översikt jämförelse mellan dricksvattenstödet och andra statliga stöd.

Bidrag	Övergripande mål	Huvudsakliga effekter
Dricksvattenstödet	Säker långsiktig vattenförsörjning	<ul style="list-style-type: none"> - Öka kunskaps- och planeringsunderlag (främst kopplat till vattenskyddsområden) - Ökad robusthet - Vattenbesparing - Vattenskyddsområden - Övervakning - Investering i ny teknik - Förstärka enskild vattenförsörjning på olika sätt
LOVA-bidrag	Stötta lokala projekt vilka bidrar till miljömålets uppfyllnad	<ul style="list-style-type: none"> - Minska övergödning - Fritidsbåtar – Minska miljöfarliga ämnen - Förlorade fiskeredskap - Andra åtgärder
Avancerad avloppsrening	Utveckling av reningsteknik i syfte att minska utsläpp av läkemedelsrester och andra svårnedbrytbara föroreningar från kommunala avloppsreningsverk	<ul style="list-style-type: none"> - Minskade utsläpp av läkemedel genom implementering av ny teknik - Kunskapsuppbyggnad kring olika nya reningstekniker
Läkemedelsrening	Bidraget syftar bland annat till att öka takten i arbetet med att minska samhällets utsläpp av läkemedelsrester till hav, sjöar och vattendrag	<ul style="list-style-type: none"> - Installation av reningsteknik i fullskala - Kunskapsuppbyggnad kring läkemedelsrening - Implementering av befintlig teknik
Dagvatten	Bidrag fördelas till dagvattenåtgärder som minimerar utsläpp av mikroplaster och andra föroreningar via dagvatten	<ul style="list-style-type: none"> - Utveckling av ny teknik och implementering av traditionella lösningar - Minskade utsläpp från dagvatten - Bidrag till ytterligare miljövården

4.2 Ekonomiska aspekter

De ekonomiska aspekter som jämförts mellan de statliga stöden är vem som kan söka, längd på projekt, hur stor del av projektet som bidrag kan ges för, hur stora bidrag som ges samt hur stort det totala anslaget har varit. De ekonomiska aspekterna finns sammanfattade i Tabell 2.

Tabell 4 Ekonomiska aspekter för olika statliga stöd.

Bidrag	Vem kan söka?	Projektlängd	Finansiering	Bidrag 2020 ^a
Dricksvattenstödet	Främst kommuner och kommunala bolag, men också några företag och samfälligheter	1 år ^b , förlängning till 2 år	Max 1 (Mkr) i bidrag. Max 50 % av projektkostnad ges i bidrag	60 (Mkr)
LOVA-bidrag	Kommuner, ideella sammanslutningar eller valfri kombination av dessa.	1 år, slutdatum senast 1 november	<90% (av projektkostnad) – Minskad internbelastning <80 % - Övriga Max bidrag ej angivet	238 (Mkr)
Avancerad avloppsrening	Inte längre sökbar.	De åtta projekten var mellan 1–4 år	Medelstorlek 4 (Mkr)	32 (Mkr)
Läkemedelsrening	Kommuner, kommunala bolag eller kommunalförbund	1–2 år (Slutrapport 13 oktober 2023)	Max 90 % av kostnader (Om projekt > 30 (Mkr) → kontakt med NVV för bedömning. Max bidrag ej angivet. Storlek mellan ca 0.5–20 (Mkr) tidigare år.	18 (Mkr)
Dagvatten	Offentliga och privata aktörer, till exempel kommuner, va-huvudmän, fastighetsägare, föreningar och företag.	1–2 år (slutrapportering är 15 november 2022 alternativt 13 oktober 2023)	Max 90 % av kostnader, lägre för företag beroende på storlek, samt lägre om endast förstudie Max bidrag ej angivet	84 (Mkr)

^a Enligt tabell 1, HaVs Åtgärder för havs- och vattenmiljö Rapportering av användning av anslag 1:11 under 2020², samt Naturvårdsverkets årsredovisning för 2020³.

^b År 2019 och 2020 som analyserats i denna rapport var projektlängden 1 år men detta har ändrats och bidrag kan nu sökas för 2-åriga projekt.

4.3 Ansöknings- och rapporteringsprocessen

Ansökningsprocesserna ser liknande ut för de olika anslagen. För LOVA-bidrag och för dricksvattenstödet finns färdiga mallar att fylla i både för ansökan och för rapportering. Mallarna har ungefär samma innehåll och liknande omfattning. För det avslutade anslaget

² <https://www.havochvatten.se/data-kartor-och-rapporter/rapporter-och-andra-publikationer/publikationer/2021-03-31-anvandning-av-anslag-111-under-2020.html> (2022-02-23)

³ <https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/8800/arsredovisning-2020> (2022-02-23)

avancerad avloppsrening finns slutrapporter tillgängliga online för fem av de åtta projekt som genomfördes. Dessa slutrapporter är mer omfattande än rapporteringen för dricksvattenstödet och LOVA-bidrag. Ansökan till anslagen läkemedelsrening och dagvatten går inte via länsstyrelserna, utan skickas direkt till Naturvårdsverket. För dessa anslag efterfrågas från den sökande, utöver liknande information som krävs för dricksvattenstödet och LOVA-bidrag, dessutom att CV bifogas för nyckelpersoner. Ansökande till läkemedelsrening rekommenderas att kontakta Svenskt Vattens *Beställargrupp för minskade utsläpp av läkemedelsrester, mikroplaster och andra föroreningar via avloppsreningsverk* för samordning och för stöd i att utforma ansökan och även i arbetet med upphandling under projektets genomförande. För rapportering av läkemedelsrening och dagvatten finns heller inga färdiga mallar, utan Naturvårdsverket förutsätter en slutrapport som speglar det som finns med i ansökan samt en tydlig ekonomisk redovisning för hur bidraget används⁴. Exempel på omfattning har efter stickkontroller visat att rapporter varierat i omfattning mellan 3 och 100 sidor.

4.4 Likheter och skillnader

De största likheterna mellan de jämförda stöden är projektlängden och till viss del hur ansökningsprocessen går till och i vilken omfattning rapporteringen ska genomföras. Storleken på bidrag skiljer sig åt, där anslagen som hanteras av Naturvårdsverket omfattar allt ifrån mindre projekt (0,5 Mkr) till många större projekt (20 Mkr). LOVA-bidragen har inget maximalt bidrag angivet, medan dricksvattenstödet ger max 1 miljon i bidrag till varje projekt. Dricksvattenstödet ger också som mest bidrag på 50 % av totala projektkostnaden, medan LOVA-bidrag samt anslag för läkemedelsrening och dagvatten ger upp till 90 % av totala projektkostnaden (80 % för LOVA-bidrag som inte riktas mot att minska internbelastning). För läkemedelsrening och dagvatten ska sökanden dessutom ange vilket bidrag som krävs för att projektet ska komma till stånd överhuvudtaget. En annan skillnad mellan stöden är att de flesta syftar till att implementera redan tillgängliga tekniker inom respektive område, med undantag för dagvatten som uppmuntrar att utveckla och testa nytt och dricksvattenstödet som också ger möjlighet till investering i ny teknik. Utveckling av ny teknik nämns dock inte specifikt i dricksvattenstödet.

⁴ Personlig kommunikation med Naturvårdsverket, 25 februari 2022

5 Diskussion och slutsatser

Vi kan baserat på resultaten från enkätundersökningen inte kvantifiera och ange hur mycket säkrare den svenska dricksvattenförsörjningen blivit till följd av de projekt och relaterade åtgärder som genomförts med finansiering från dricksvattenstödet. Det går inte heller att säga om dricksvattenstödet är det mest kostnadseffektiva sättet att uppnå de effekter som uppnåtts. Resultaten från enkätundersökningen visar däremot på vilken typ av effekter som uppnåtts i projekten och i vilken utsträckning förväntade effekter uppnåtts. De är också möjligt att utifrån resultaten beskriva vilken typ av projekt som möjliggörs med hjälp av dricksvattenstödet och hur väl dricksvattenstödet fungerat enligt de organisationer som genomfört projekt. I enkätsvaren finns också förslag på åtgärder som skulle kunna göra dricksvattenstödet än mer användbart.

Svaren som inkommit i enkätundersökningen motsvarar drygt hälften av de genomförda projekten under åren 2019 och 2020. Samtliga län som erhållit bidrag från dricksvattenstödet finns också representerade i enkätsvaren. Endast fyra av länen hade en svarsfrekvens under 40 %. Baserat på detta bedöms enkätsvaren ge en representativ bild av de projekt som genomförts under de aktuella åren. De utvärderade åren är dricksvattenstödet två första år. Det byggs över tid troligtvis upp en erfarenhet hos länsstyrelserna, Hav- och vattenmyndigheten och de organisationer som söker bidrag, vilket exempelvis kan göra att ansökningarna och utvärderingen av dem blir bättre samt att projekten utformas så att de på ett bättre sätt kan genomföras med hänsyn till förutsättningarna. Enkätsvaren som presenteras i denna rapport avspeglar dock förhållandena under 2019 och 2020.

Majoriteten av de genomförda projekten avser allmän vattenförsörjning. Det finns en stor variation i hur många personer som försörjs med dricksvatten från de olika system som projekten och dess åtgärder är kopplade till. Det vanligaste är att dricksvattensystemet som projektet handlar om hämtar sitt råvatten från en grundvattentäkt. När det gäller de bakomliggande utmaningarna som föranlett projekten är det vanligaste att det finns ett behov av *underlag för strategiska beslut* eller att det i systemet finns eller förväntas uppstå en *bristfällig vattentillgång*. Även om behov av strategiskt beslutsunderlag kan vara kopplat till många olika aspekter visar det på ett behov av att kunna identifiera lämpliga åtgärder och prioritera dessa för att kunna fatta välgrundade beslut. Samtliga av de fördefinierade utmaningar som fanns att välja på i enkäten finns representerade i enkätsvaren. Detta visar på att det finns väldigt många olika orsaker till att projekt genomförs och åtgärder vidtas. Det framstår dock inte som att utmaningarna i första hand är en effekt av klimatförändringarna. För de flesta projekt angavs att utmaningarna delvis beror på klimatförändringar och för en relativt stor andel svarade man nej. En möjlig förklaring till detta är att de problem och utmaningar som ska hanteras finns redan idag, men förväntas kunna bli ännu allvarigare i framtiden till följd av bl.a. klimatförändringar.

Precis som utmaningarna som ligger bakom projekten finns det en stor variation i vilka effekter som projekten var avsedda att uppnå. Det var dock vanligast med effekter kopplade till råvattenförsörjningen och kommunal planering. Totalt sett var det minst antal avsedda effekter som kopplade till regional planering, vattenförbrukning och vattenskydd. För flera av effektkategorierna var det specifikt *sammanställningen av information och underlag för planering* som angavs mest frekvent. Eftersom flera olika effekter kunde väljas i enkäten, skulle detta kunna tolkas som att många av projekten kan ha ett specifikt syfte men det finns ett generellt intresse av att utnyttja den information som tas

fram för att vägleda det fortsatta arbetet och planeringen. Baserat på kommentarerna som lämnats till enkätsvaren framgår det dock att ett antal projekt hade det specifika syftet att sammanställa information om t.ex. en möjlig ny vattentäkt och resultaten skulle användas som beslutsunderlag för nästa steg i arbetet.

För de genomförda projekten under 2019 och 2020 bedöms 65 % ha uppnått önskade effekter fullt ut och 35 % har delvis uppnått önskade effekter. Även om det som ovan påpekats inte går att kvantifiera de effekter som uppnåtts visar dessa resultat att de genomförda projekten i majoriteten av fallen uppnått eller delvis uppnått de avsedda effekterna. Variationen i vilka typer av effekter som projekten avsåg att uppnå är rimlig med tanke på att det också är en stor spridning i de bakomliggande utmaningarna. De vanligaste utmaningarna var dock *behovet av beslutsunderlag* och *bristfällig vattentillgång*. Det största antalet effekter som var kopplade till råvattenförsörjningen och inom de flesta av effektkategorierna angavs *sammanställningen av information* och *underlag för planering* som specifik effekt som skulle uppnås. De vanligaste effekterna överensstämmer således med de mest frekventa utmaningarna.

I enkäten användes i stor utsträckning fördefinierade effektkategorier som identifierats på ett strukturerat sätt för att avspegla det som ansågs relevant för dricksvattenförsörjningen i Sverige. När enkäten besvarades var det möjligt att ange andra effekter, men resultaten visar att de flesta av dessa andra effekter som angavs redan fanns representerade i de fördefinierade alternativen. Detta gäller också de utmaningar som angavs för projekten, dvs. de ytterligare utmaningar som manuellt angavs av de som besvarade enkäten kunde i stor utsträckning kopplas till de fördefinierade alternativen.

Investering i ny teknik ingick som en del i många av projekten (39 %). Enkätsvaren visar att den nya tekniken bedöms fungera bra eller mycket bra i knappt 90 % av projekten, vilket visar på ett bra utfall av de investeringar som gjorts.

För endast 15 % av projekten gjordes bedömningen att man utan dricksvattenstödet inte skulle ha genomfört projektet. I de flesta fall skulle en förändring ha gjorts av omfattning eller när projektet genomfördes. Detta visar på att dricksvattenstödet inte i så stor utsträckning leder till helt nya projekt. Det skulle i stället kunna vara så att dricksvattenstödet framför allt stöttar kommunerna, de kommunala VA-bolagen och andra att genomföra vissa projekt och åtgärder tidigare än vad som annars varit möjligt. En rimlig slutsats är också att projekten blir mer omfattande tack vare den extra finansiering som erhålls. För många av projekten påpekades att projektlängden upplevdes som för kort för att på ett bra sätt kunna genomföra projekten. Det som specifikt nämndes var svårigheter att på kort tid styra om resurser som kan genomföra arbetet samt att hinna genomföra och rapportera arbetet i tid. I några av svaren påpekades att om projekten hade kunnat löpa under längre tid hade det möjliggjort initiering av andra typer av projekt. Under 2019 och 2020 kunde ettåriga projekt sökas, vilket avspeglar sig i kommentarerna om projektlängden. Numera går det att söka tvååriga projekt.

Stödets utformning gör troligen att dricksvattenstödet framför allt används för att stötta projekt som hade genomförts även utan dricksvattenstödet. Stödet gör det dock möjligt att tidigare lägga vissa åtgärder eller göra mer än vad som annars varit möjligt. Dricksvattenstödet har en liknande ansökningsprocess och rapportering som flera andra statliga stöd. Den stora skillnaden mellan de olika stöden är storleken på projekten i form av såväl tid som hur mycket pengar som går att söka och hur mycket annan finansiering som krävs. En annan aspekt där stöden skiljer sig åt är användningen av ny teknik, där läkemedelsrening och viss del även LOVA-bidrag till stor del syftar till att implementera

befintlig teknik, medan dricksvattenbidraget i större utsträckning öppnar upp för implementeringen av ny teknik och dagvatten dessutom ger möjlighet till utveckling av ny teknik.

Generellt är de som genomfört projekt med bidrag från dricksvattenstödet positiva till dess utformning. Av de som besvarade enkäten bedömde 80 % att utformningen är bra eller mycket bra. Motsvarande bedömning av ansökningsprocessen och rapporteringen är 92 %. Resultaten från enkäten visar också att i stort sett samtliga (97%) anser att dricksvattenstödet är viktigt (28 %) eller mycket viktigt (69 %) för att trygga dricksvattentillgången i Sverige. Att det finns ett stort intresse för dricksvattenstödet och att projekten lyckas uppnå de avsedda effekterna avspeglar troligen att de frågor man arbetar med är prioriterade i kommunerna och andra inblandade organisationer.

Sammantaget kan konstateras att dricksvattenstödet har bidragit till projekt som gett en lång rad olika effekter i dricksvattenförsörjningen, vilka också kan kopplas till de utmaningar man ser i branschen. Effekterna som uppnåtts får därför anses ha en positiv effekt på den svenska dricksvattenförsörjningen. Vilka och hur stora effekter som uppnås påverkas både av de projekt och åtgärder som genomförs men också av hur fördelningen av bidraget görs mellan landets län. Fördelningen har baserats på fler olika aspekter i syfte att beakta hur stora problemen varit i olika delar av landet och hur problemen kan förväntas utvecklas över tid. Att utvärdera hur fördelningen av bidraget gjorts har inte ingått i denna analys, men fördelningen påverkar givetvis huruvida projekten genomförs i de delar av landet där behovet är som störst.

Bilaga A: Enkätfrågor

Enkät om projekt med finansiering från *Dricksvattenstödet*

Denna enkät avser projekt som via Länsstyrelsen fått stöd för åtgärder med syfte att förbättra vattenhushållningen och tillgången till dricksvatten. Stödet delades ut av Havs- och vattenmyndigheten via Länsstyrelsen i enlighet med förordning (2019:556) om statligt stöd för bättre vattenhushållning.

Som komplement till tidigare projektrapportering genomför Havs- och vattenmyndigheten nu en utvärdering av de projekt som sökt medel under åren 2019 och 2020. Syftet är att kartlägga de effekter som projekten gett upphov till och hur stödet använts.

Enkäten besvaras en gång för varje projekt. Om ni haft mer än ett projekt under 2019 och 2020 besvaras enkäten flera gånger. Länken till enkäten kan användas flera gånger.

Det tar ca 15 min att fylla i enkäten.

Vid frågor kontakta Andreas Lindhe (andreas.lindhe@chalmers.se).

Uppgifter om genomfört projekt

1. Vilket år sökte ni bidrag för projektet? *

2019

2020

2. Inom vilket län har projektet genomförts?

*

Select your answer

3. Ange projektets diarienummer *

Enter your answer

Dricksvattensystemet

4. Vilken typ av vattenförsörjning avsåg projektet?

*

- Allmän vattenförsörjning
- Enskild vattenförsörjning (inkl. samfälligheter)
- Allmän och enskild vattenförsörjning
-

5. Hur många personer försörjs via det dricksvattensystem projektet är relaterat till? *

- <1 000
- 1 000 - 5 000
- 5 001 - 10 000
- 10 001 - 25 000
- 25 001 - 50 000
- 50 001 - 100 000
- >100 001
- Inte relevant, projektet avsåg vattenförsörjningen för en verksamhet

6. Vilken typ av råvatten används till dricksvattenförsörjningen som projektet är relaterat till?
Projektet behöver inte gälla själva råvattenförsörjningen. *

Flera svarsalternativ kan väljas.

- Ytvatten
- Grundvatten
- Konstgjord infiltration
- Projektet var inte kopplat till ett dricksvattensystem
-

7. Vilken eller vilka utmaningar låg framförallt till grund för projektet? *

Flera svarsalternativ kan väljas.

- Försämrade råvattenkvalitet
- Bristfällig vattentillgång
- Otillräckligt skydd av vattentäkt
- Otillräcklig produktionskapacitet i tekniska anläggningar
- Behov av reservvatten
- Behov av förbättrad rening av dricksvattnet
- Behov av säkrare leverans ut till konsument (i distributionssystemet)
- Behov av ökat underhåll och/eller förnyelse av tekniskt system
- Bristfällig beredskap (dvs. förmåga att hantera allvariga störningar i dricksvattenförsörjningen)
- Befolkningsförändringar
- Kompetensförsörjning
- Behov av ökad kunskap hos allmänheten
- Behov av samverkan med andra aktörer
- Behov av underlag för strategiska beslut
- Vet inte
-

8. Är de angivna utmaningarna i föregående fråga kopplade till förväntade effekter av klimatförändringar? *

- Ja
- Delvis
- Nej
- Vet inte

Effekter

Nedan efterfrågas vilka specifika effekter som projektet avsåg att uppnå. Effekterna har delats in i olika kategorier baserat på planeringsarbetet för dricksvattenförsörjningen och det fysiska dricksvattensystemet (regional planering, kommunala planer, vattenskyddsområde, råvatten, beredning distribution, vattenförbrukning och övrigt).

För de kategorier som inte är relevanta för projektet anges "Inte relevant för projektet".

9. Effekter kopplade till **regional planering** (t.ex. länsvisa vattenförsörjningsplaner)?

*

Flera svarsalternativ kan väljas.

- Inte relevant för projektet
- Informationssammanställning eller annat underlag för planering
- Framtagande av ny vattenförsörjningsplan
- Uppdatering av befintlig vattenförsörjningsplan
- Samverkan mellan olika aktörer
-

10. Effekter kopplade till **kommunala planer** (enskild kommun, t.ex. kommunal vattenförsörjningsplan, VA-plan)? *

Flera svarsalternativ kan väljas.

- Inte relevant för projektet
- Informationssammanställning eller annat underlag för planering
- Framtagande av ny plan
- Uppdatering av befintlig plan
- Samverkan mellan olika aktörer
-

11. Effekter kopplade till **vattenskyddsområde**? *

Avsåg projektet vattenskyddsområde?

- Ja, översyn av befintligt vattenskyddsområde eller vattenskyddsföreskrifter
- Ja, framtagande av nytt vattenskyddsområde
- Nej

(Fråga 12-14 besvarades bara om något av alternativen med jag angavs på fråga 11.)

12. Avses befintlig eller ny vattentäkt?

- Befintlig vattentäkt
- Ny vattentäkt
- Potentiell framtida vattentäkt

13. Vilka delar av arbetet med vattenskyddsområde avses?

Flera svarsalternativ kan väljas

- Informationsuppbyggnad
- Riskbedömning
- Vattenskyddsområdets avgränsning och zonindelning
- Skyddsföreskrifter
-

14. Vilken typ av vattentäkt avses?

- Ytvattentäkt
- Grundvattentäkt
- Yt- och grundvattentäkter

15. Effekter kopplade till **råvatten**? *

Flera svarsalternativ kan väljas.

- Inte relevant för projektet.
- Förbättrad råvattenkvalitet i befintlig vattentäkt (avser ej vattenskyddsområde)
- Ökad uttagskapacitet i befintlig vattentäkt
- Inrätta ny ordinarie vattentäkt
- Inrätta ny reservvattentäkt
- Övervakning (vattennivåer, vattenkvalitet, m.m.)
- Informationsuppbyggnad (underlagsmaterial, provtagning, utredning, m.m.)
-

16. Om projektet avsåg ny vattentäkt, vilka effekter ska den nya vattentäkten ge?

Flera svarsalternativ kan väljas.

- Inte relevant för projektet
- Ökad kapacitet/vattentillgång
- Förbättrad råvattenkvalitet i systemet
- Minskad risk för framtida kapacitets- eller kvalitetsförsämring
-

17. Effekter kopplade till **beredning**? *

Flera svarsalternativ kan väljas.

- Inte relevant för projektet
- Ökad produktionskapacitet
- Förbättrad vattenkvalitet genom utökad/förbättrad rening (kemisk, mikrobiologisk, annan)
- Ökad robusthet (reservaggregat, kemisk och/eller mikrobiologisk rening vid oväntade händelser, m.m.)
- Informationsuppbyggnad (provtagning, övervakning, utredning, m.m.)
-

18. Effekter kopplade till **distribution**? *

Flera svarsalternativ kan väljas.

- Inte relevant för projektet
- Förbättrad vattenkvalitet i distributionssystemet (t.ex. UV-desinfektion)
- Utbyggnad av distributionsnätet
- Ökad robusthet (t.ex. sammankoppling med andra kommuner)
- Minskat läckage/förluster
- Förbättrad nödvattenförsörjning
- Informationsuppbyggnad (provtagning, övervakning, utredning, m.m.)
-

19. Effekter kopplade till **förbrukning**? *

Flera svarsalternativ kan väljas.

- Inte relevant för projektet
- Minskad vattenförbrukning genom information till vattenanvändaren
- Minskad vattenförbrukning genom tekniska åtgärder
-

20. **Övriga** effekter?

Om projektet avsåg ytterligare effekter som inte beskrivits ovan, vänligen ange dessa. Om ej relevant för projektet lämnas frågan utan att fylla i något.

Effekter, samverkan och kommunikation

21. Har projektet inneburit investering i ny teknik? *

- Ja
- Nej
- Vet inte

(Fråga 22 besvarades bara om något ja angavs på fråga 21.)

22. Hur fungerar den nya tekniken?

*

- Mycket bra
- Bra
- Varken bra eller dåligt
- Dåligt
- Mycket dåligt
- Kan inte bedöma

23. Har projektet och de åtgärder det inneburit gett önskad effekt? *

- Ja
- Delvis
- Nej
- Vet inte

(Fråga 24 besvarades bara om delvis eller nej angavs på fråga 23.)

24. Vad är främsta anledningen till att önskad effekt inte uppnåtts?

Enter your answer

25. Berör genomförd åtgärd (eller åtgärder) dricksvattenförsörjningen i mer än en kommun? *

- Ja
- Nej
- Vet inte

26. Har projektet och de åtgärder det inneburit fått, eller förväntas få, effekt på annat än dricksvattenförsörjningen?

*

- Ja
- Nej
- Vet inte

27. Vad är det mer än dricksvattenförsörjningen som påverkas?

Enter your answer

28. Hur har projektet påverkat samverkan mellan projektdeltagande organisation/-er och andra aktörer? *

- Positivt
- Ingen påverkan
- Negativt
- Kan inte bedöma

29. Har projektet och dess resultat kommunicerats till andra aktörer (inkl. allmänheten)? *

- Ja
- Nej
- Vet inte

Finansiering

30. Vad hade hänt om bidraget inte erhöles för projektet? *

- Projektet hade genomförts ändå
- Projektet hade genomförts men vid en senare tidpunkt
- Projektet hade genomförts i mindre omfattning
- Projektet hade inte genomförts utan bidraget
- Kan inte bedöma

31. Bidrag erhöjs för högst 50 procent av kostnaden för de bidragsberättigade åtgärderna. Varifrån erhöjs resterande finansiering? *

- Från projektdeltagande organisationer
- Från annan extern finansör
- Från projektdeltagande organisationer och annan extern finansör
- Vet inte

Stödets betydelse och funktion

32. Hur betydelsefullt anser er organisation att den typ av stöd som erhöjts är för att trygga tillgången på dricksvatten? *

- Mycket viktigt
- Viktigt
- Varken viktigt eller oviktigt
- Oviktigt
- Helt oviktigt
- Kan inte bedöma

33. Vad anser er organisation om stödets utformning, t.ex. sökbar belopp och projektlängd? *

- Mycket bra
- Bra
- Varken bra eller dåligt
- Dåligt
- Mycket dåligt
- Kan inte bedöma

34. Hur fungerade ansökningsprocessen? *

- Mycket bra
- Bra
- Varken bra eller dåligt
- Dåligt
- Mycket dåligt
- Kan inte bedöma

35. Hur fungerade rapporteringen av projektet? *

- Mycket bra
- Bra
- Varken bra eller dåligt
- Dåligt
- Mycket dåligt
- Kan inte bedöma

Övrigt

36. Har er organisation några övriga kommentarer kring projektet eller stödet?

37. Ange e-postadress till den som fyllt i enkäten:

INSTITUTIONEN FÖR ARKITEKTUR OCH SAMHÄLLSBYGGNADSTEKNIK

DRICKS – CENTRUM FÖR DRICKSVATTENFORSKNING

CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA

www.chalmers.se, www.dricks.se

CHALMERS
UNIVERSITY OF TECHNOLOGY